

รายงานผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice)
การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้วยรูปแบบ
นิเทศภายใน
เพื่อพัฒนาการด้วยหลักกัลยาณมิตร

โรงเรียนบ้านบก(วงศ์ที่ประชาราษฎร์สามัคคี)
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๑
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

บทสรุปผู้บริหาร

การรายงานผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้วยรูปแบบการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาด้วยหลักกัลยาณมิตร มีวัตถุประสงค์เพื่อให้โรงเรียนมีรูปแบบและกระบวนการนิเทศการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูให้มีคุณภาพ การพัฒนาเป็นการนำรูปแบบการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการทดสอบระดับชาติ O-NET และ NT โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ Active Learning การนิเทศการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา จะส่งผลถึงคุณภาพด้านการจัดการเรียนรู้ คุณภาพผู้เรียน รวมทั้งคุณภาพด้านการบริหารได้เป็นอย่างดี

การนิเทศจึงต้องมีรูปแบบการดำเนินการเฉพาะที่มีความสอดคล้องกับสภาพบริบทและทรัพยากรของสถานศึกษา เพื่อให้สามารถพึ่งพาและแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเองและตรงต่อความต้องการอย่างแท้จริง ซึ่งรูปแบบการนิเทศที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนจะสามารถช่วยและพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพ ตลอดจนช่วยให้ครูเกิดความเจริญงอกงาม ในวิชาชีพ มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน รวมทั้งเป็นการส่งเสริมให้ครูได้นำเอาความรู้ ความสามารถออกมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างเต็มศักยภาพ พร้อมกับปรับตัวให้ทันต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ อันจะนำไปสู่คุณภาพผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพสูงสุดตามจุดหมายของการจัดการศึกษา โดยที่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศควรยึดหลักกัลยาณมิตร

1.ผลที่เกิดกับตัวครูผู้สอน

- 1) ครูมีแนวโน้มของความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในภาพรวมสูงขึ้น
- 2) ครูมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการนิเทศแบบกัลยาณมิตร เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูอยู่ในระดับมากที่สุด
- 3) เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่ารูปแบบนี้มีประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ และส่งผลดีต่อการพัฒนาการศึกษาอย่างแท้จริง
- 4) ครูมีผลงานด้านความสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เป็นกิจกรรมการเรียนรู้นในห้องเรียนสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีได้ จำนวน 3 รางวัล
 - 1.รางวัลครูภาษาไทยต้นแบบการส่งเสริมสมรรถนะการอ่านขั้น สูง สู่ความเป็นเลิศระดับ ดีเยี่ยม ประเภทครูผู้สอนระดับชั้น ป.4 - 6
 - 2.รางวัลครูภาษาไทยต้นแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยอย่างมีคุณภาพระดับ ดีมาก ประเภท ครูผู้สอนระดับชั้น ป.1 - 3
 - 3.รางวัลครูภาษาไทยต้นแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยอย่างมีคุณภาพระดับ ดีมาก ประเภท ครูผู้สอนระดับชั้น ป.4 - 6

2.ผลที่เกิดกับนักเรียน

- 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น
- 2) สามารถค้นพบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองได้
- 3) ได้พัฒนาทักษะชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) อย่างรวดเร็ว เนื่องจากต้องใช้เพื่อความอยู่รอดในการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบัน

3.ผลที่เกิดกับสถานศึกษา

1) โรงเรียนได้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนการสอน สำหรับใช้ในการนิเทศจัดการเรียนการสอนให้เกิดคุณภาพในการจัดการศึกษา

2) โรงเรียนได้พัฒนาครูผู้สอนโดยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ซึ่งเป็นการพัฒนาโดยความร่วมมือของครูและบุคลากรทุกคน

3) โรงเรียนสามารถแก้ปัญหาการเรียนของนักเรียนได้ โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย

คำนำ

โรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่พระราชราษฎร์สามัคคี) สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต 1 ได้จัดทำรูปแบบการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้วยรูปแบบการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาด้วยหลักกัลยาณมิตรและจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะครูผู้สอน สู่พัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยใช้รูปแบบการนิเทศภายใน ภายใต้ความร่วมมือจากสถานศึกษาในสังกัด โดยมุ่งหวังเพื่อใช้เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และพัฒนานวัตกรรมแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การนิเทศติดตาม เพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

โรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่พระราชราษฎร์สามัคคี) หวังเป็นอย่างยิ่งว่าการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้วยรูปแบบการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาด้วยหลักกัลยาณมิตรและการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะครูผู้สอน สู่พัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยใช้รูปแบบการนิเทศภายใน ภายใต้ความร่วมมือจากสถานศึกษาในสังกัด ฉบับนี้ จะเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการนิเทศติดตามด้วยกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพและขอขอบคุณหน่วยงานการศึกษาทุกหน่วยงาน ตลอดจนคณะทำงานทุกท่านที่ร่วมคิด ร่วมทำ เพื่อให้เอกสารฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

นางภัทรนันท์ ชันทีท้าว

โรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่พระราชราษฎร์สามัคคี)

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
องค์ประกอบที่ ๑ ที่มาและความสำคัญ	๒
องค์ประกอบที่ ๒ วัตถุประสงค์และเป้าหมาย	๓
องค์ประกอบที่ ๓ กระบวนการหรือขั้นตอนการนิเทศภายในสถานศึกษา	๔
องค์ประกอบที่ ๔ ผลการดำเนินการ/ประโยชน์ที่ได้รับ	๒๗
องค์ประกอบที่ ๕ ปัจจัยความสำเร็จ	๓๓
องค์ประกอบที่ ๖ บทเรียนที่ได้รับ (Lesson Learned)/การเผยแพร่	๓๔
ภาคผนวก	

บทนำ

โรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่พระราชราษฎร์สามัคคี) สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต 1 จากการศึกษาสภาพผลการจัดการศึกษาในแต่ละปีการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน อยู่ในระดับไม่น่าพึงพอใจ โดยเฉพาะในเรื่องของความรู้พื้นฐานตามหลักสูตร การคิดวิเคราะห์และการมีนิสัยใฝ่ เรียนรู้ของผู้เรียน อาจมีสาเหตุมาจากด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้วยรูปแบบการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาด้วยหลักกัลยาณมิตร บรรลุผลตามเป้าหมาย ผู้บริหารและครูต้องทำหน้าที่ในการพัฒนา การศึกษา พัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณภาพตาม จุดมุ่งหมายที่ได้กำหนด ต้องอาศัยกระบวนการสำคัญ คือ กระบวนการบริหาร กระบวนการจัดการเรียนการสอน และกระบวนการนิเทศการศึกษาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องควบคู่กันไป

การพัฒนากระบวนการนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษาอย่างยิ่ง เพราะเป็นการ ช่วยเหลือ สนับสนุนส่งเสริมให้ครูผู้สอนมีความสามารถในการพัฒนางานในวิชาชีพของตนเองให้มี ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล อันจะช่วยให้ครูเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพ การศึกษารูปแบบการนิเทศการจัดการ เรียนรู้ในสถานศึกษา จะส่งผลถึงคุณภาพด้านการจัดการเรียนรู้คุณภาพผู้เรียน รวมทั้งคุณภาพด้านการบริหาร ได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะเห็นได้ว่ารูปแบบการนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียน ขนาดเล็ก โรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ชนบทที่มีข้อจำกัดหลายด้าน การนิเทศจึงต้องมีรูปแบบการดำเนินการ เฉพาะที่มีความสอดคล้องกับสภาพบริบทและทรัพยากรของสถานศึกษา เพื่อให้สามารถพึ่งพาและแก้ไข ปัญหาได้ด้วยตนเองและตรงต่อความต้องการอย่างแท้จริง ซึ่งรูปแบบการนิเทศที่ส่งผลต่อคุณภาพ ผู้เรียนจะ สามารถช่วยและพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้ใน ศตวรรษที่ 21 ด้วยกระบวนการนิเทศภายในด้วยหลักกัลยาณมิตรได้หลากหลายมากขึ้น ตลอดจนช่วยให้ครู เกิดความเจริญงอกงามในวิชาชีพ มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน รวมทั้งเป็นการส่งเสริมให้ครู ได้นำเอา ความรู้ความสามารถออกมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างเต็มศักยภาพ พร้อมกับ ปรับตัวให้ทันต่อ สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ อันจะนำไปสู่คุณภาพผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ สูงสุดตามจุดหมายของ การจัดการศึกษา

โดยที่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศควรยึดหลักกัลยาณมิตร ซึ่งนั่น หมายถึง การนิเทศที่หลักธรรมความ เป็นกัลยาณมิตรของพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย ได้แก่ ความมีน้ำใจ การร่วมทุกข์ร่วมสุข การช่วยเหลือ เกื้อกูล การแนะแนวทางที่ถูกต้อง ด้วยการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน ที่สำคัญการนิเทศแบบกัลยาณมิตรเป็น รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับที่จะนำมาใช้ในการ นิเทศการศึกษา เพราะถ้าครูผู้ถูกนิเทศหรือผู้ได้รับการแนะนำ ช่วยเหลือในรูปแบบของความเป็น กัลยาณมิตรที่ดีต่อกันแล้ว จะทำให้ครูปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่างๆ ได้เป็น อย่างดี ซึ่งจะส่งผลต่อความ เป็นกัลยาณมิตร ที่ดีต่อเด็กด้วยเช่นกัน

ชื่อผลงาน การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้วยรูปแบบการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาด้วยหลักกัลยาณมิตร

ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่ประชากรราษฎร์สามัคคี) สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1

ผู้อำนวยการสถานศึกษา นางภัทรนันท์ ขันทีทำว ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่ประชากรราษฎร์สามัคคี)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่ประชากรราษฎร์สามัคคี)
2. เพื่อส่งเสริมให้ครู และบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่ประชากรราษฎร์สามัคคี)

มีแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายในศตวรรษที่ 21

3. เพื่อพัฒนากระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษาด้วยรูปแบบการนิเทศภายในด้วยหลักกัลยาณมิตร

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายเชิงปริมาณ

1. ร้อยละ 100 ของครู และบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่ประชากรราษฎร์สามัคคี) มีส่วนร่วมในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

2. ร้อยละ 100 ของครู และบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่ประชากรราษฎร์สามัคคี) ได้รับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้วยกระบวนการนิเทศภายในด้วยหลักกัลยาณมิตร

กลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพ

1. นักเรียนโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่ประชากรราษฎร์สามัคคี) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

2. ครู และบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่ประชากรราษฎร์สามัคคี) สามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้วยกระบวนการนิเทศภายในด้วยหลักกัลยาณมิตรได้หลากหลายมากขึ้น

3. ครู และบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่ประชากรราษฎร์สามัคคี) ได้รับการพัฒนาโดยกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษาด้วยรูปแบบการนิเทศภายในด้วยหลักกัลยาณมิตรที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

ระยะเวลาการดำเนินการ

16 พฤษภาคม 2567 – 30 มีนาคม 2568

ชื่อผลงาน การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้วยรูปแบบการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาด้วยหลัก
กัลยาณมิตรธรรม 7

ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่พระราชราษฎร์สามัคคี) สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1

1. ที่มาและความสำคัญ

การศึกษาในยุคศตวรรษที่ ๒๑ ทำให้เห็นว่า ประเทศไทยอยู่ในช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วใน สภาพแวดล้อมที่ประเทศต่าง ๆ มีความเชื่อมโยงกันมากขึ้นเรื่อย ๆ และระบบการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัว โดยไม่ใช่ แค่การปฏิรูปเพียงครั้งคราว แต่ต้องเป็นการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองความต้องการของเยาวชน สังคม และตลาดแรงงานทั้งในปัจจุบันและอนาคต การศึกษาควรจะมุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมให้เยาวชนมีทักษะที่ จำเป็นต่อการใช้ชีวิตและสอดคล้องกับสังคมในอนาคต

โรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่พระราชราษฎร์สามัคคี) ดำเนินการใช้กระบวนการนิเทศในการเตรียมความพร้อมรับการประเมิน โดยศึกษา วิเคราะห์สารสนเทศรายงานผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบ ๔ จาก สมศ. ศึกษาคู่มือการประกัน คุณภาพภายในของสถานศึกษา มีการจัดโครงสร้าง บทบาทหน้าที่ ผู้รับผิดชอบ วิธีดำเนินงาน การจัดการ ทรัพยากร โดยการส่งเสริม ให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพอย่างเป็นขั้นตอนและมุ่งเน้นคุณภาพตามมาตรฐาน การศึกษา ตั้งแต่ การมีส่วนร่วมในการกำหนด มาตรฐานการศึกษา การกำหนดค่าเป้าหมายโดยใช้ข้อมูลสารสนเทศ

เนื่องจากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) เป็นตัวบ่งชี้คุณภาพ การเรียน การสอนในระดับระดับนักเรียน จะแสดงคะแนนของนักเรียนรายบุคคล ในแต่ละวิชาว่าสูงกว่า หรือต่ำกว่า ค่าเฉลี่ยของระดับโรงเรียน ระดับสังกัดและระดับประเทศ ในระดับครูผู้สอนจะแสดงผลคะแนนรายวิชาที่ตนเองสอน ว่าสาระการเรียนรู้หรือมาตรฐานการเรียนรู้ใดต่ำกว่าเกณฑ์ คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 50 และระดับผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสามารถพิจารณาผลการสอบใน ภาพรวมของวิชาจากคะแนนเฉลี่ยของโรงเรียน เทียบเคียงกับโรงเรียนที่อยู่ในจังหวัดหรือโรงเรียนที่อยู่ใน สังกัดเดียวกันที่มีสภาพแวดล้อมในการจัดการเรียน การสอนที่ใกล้เคียงกัน และระดับประเทศเพื่อ นำมาปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนของโรงเรียนยิ่งขึ้น โดยใช้ระบบการนิเทศติดตามและ ประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริม สนับสนุนครูผู้สอนให้พัฒนา กระบวนการจัดการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น

จากการร่วมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ของผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครู ได้วิเคราะห์ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนา คุณภาพตามบทบาทของสถานศึกษา พบว่าปัจจัยภายใน คือ ครูมีจำนวนไม่ครบชั้น ไม่ตรงสาขาวิชา ปัจจัยภายนอก คือ นักเรียนไม่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และเจตคติที่ดีต่อการเรียน จากสภาพความเป็นมาและความสำคัญของ ปัญหา โรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่พระราชราษฎร์สามัคคี) จึงได้จัดทำ แผนนิเทศภายในโรงเรียนโดยใช้ห้องเรียนเป็นฐาน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยหลักกัลยาณมิตร เพื่อเป็นเครื่องมือในการนิเทศ ปรับปรุงและเพิ่ม ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียน ในการพัฒนาการศึกษาและ คุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ และเป้าหมาย

1. เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่พระราชราษฎร์สามัคคี)
2. เพื่อส่งเสริมให้ครู และบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่พระราชราษฎร์สามัคคี) มีแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายในศตวรรษที่ 21
3. เพื่อพัฒนากระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษาด้วยรูปแบบการนิเทศภายในด้วยหลักกัลยาณมิตรธรรม 7

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายเชิงปริมาณ

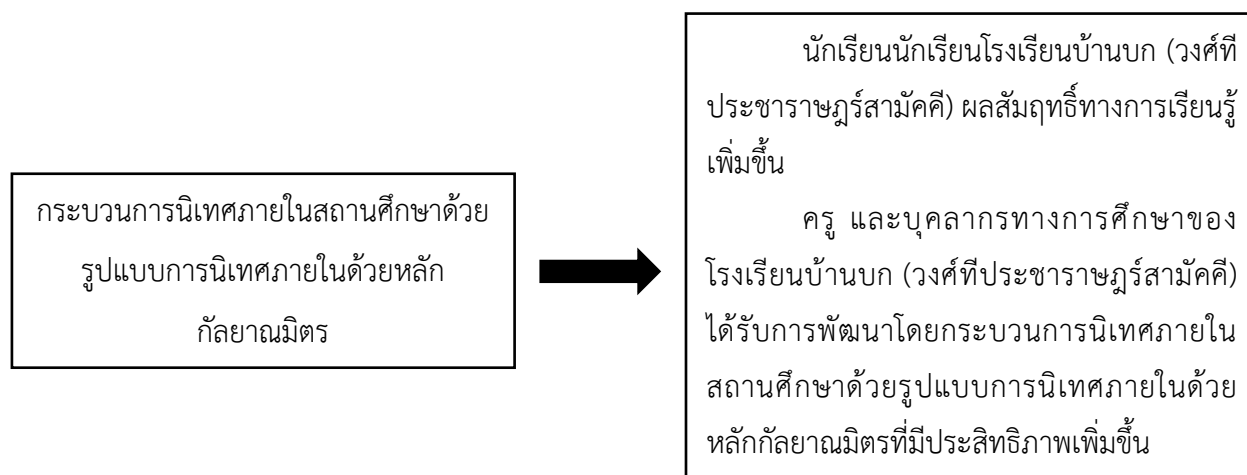
1. ร้อยละ 100 ของครู และบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่พระราชราษฎร์สามัคคี) มีส่วนร่วมในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
2. ร้อยละ 100 ของครู และบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่พระราชราษฎร์สามัคคี) ได้รับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้วยกระบวนการนิเทศภายในด้วยหลักกัลยาณมิตร

กลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพ

1. นักเรียนโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่พระราชราษฎร์สามัคคี) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้เพิ่มขึ้น
2. ครู และบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่พระราชราษฎร์สามัคคี) สามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้วยกระบวนการนิเทศภายในด้วยหลักกัลยาณมิตรได้หลากหลายมากขึ้น
3. ครู และบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่พระราชราษฎร์สามัคคี) ได้รับการพัฒนาโดยกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษาด้วยรูปแบบการนิเทศภายในด้วยหลักกัลยาณมิตรที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

กรอบแนวคิดในการพัฒนา

ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนา โดยการออกแบบกรอบแนวคิดให้มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา ระบุแนวทางกระบวนการดำเนินงานแก้ไขปัญหา

3. กระบวนการหรือขั้นตอนการนิเทศภายในสถานศึกษา

3.1 การออกแบบ

3.1.1 หลักการ ทฤษฎี แนวคิดในการพัฒนา

การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน เพราะเป็นกิจกรรมสำคัญที่สุดในการสนับสนุนการเรียน การสอนภายในโรงเรียนให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ สถานศึกษาต้องดำเนินการให้เกิดขึ้นภายในโรงเรียน และครูปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนภายในชั้นเรียนและโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีหลักการ การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ดังนี้

ความจำเป็นของการนิเทศภายในโรงเรียน

หลักการนิเทศภายในโรงเรียน

ขอบข่ายการนิเทศภายในโรงเรียน

กระบวนการและขั้นตอนนิเทศภายในโรงเรียน

ศึกษาหลักกัลยาณมิตรธรรม 7

โรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่ประชาราษฎร์สามัคคี) ได้นำแนวคิดทฤษฎีหลักการนิเทศภายใน สถานศึกษาสู่การปฏิบัติจริงในโรงเรียน โดยขับเคลื่อนการนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา โดยใช้ รูปแบบการนิเทศติดตามและประเมินผลของสถานศึกษา

ความหมายการนิเทศภายในโรงเรียน

นักการศึกษาหลายท่าน ได้ให้ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน ไว้ดังนี้ วัชรรา เล่า เรียนดี(2550 : 120) กล่าวถึง การนิเทศภายในโรงเรียนว่าเป็นกระบวนการ นิเทศการศึกษา และกิจกรรมต่าง ๆ ที่มุ่งพัฒนาการเรียนการสอนที่จัดดำเนินการในโรงเรียนโดย บุคลากรในโรงเรียนเป็นหลัก ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน คณะครูและบุคลากรอื่นที่เกี่ยวข้อง กับการศึกษาในโรงเรียนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษาในโรงเรียนโดยตรง

ฉวีวรรณ พันวัน (2552 : 9) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง กระบวนการ ร่วมกันทางการศึกษา ของผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ให้มีคุณภาพ และเกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดแก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มตามศักยภาพตามจุดหมายของ หลักสูตร

พัชรี ศานติอาวรรณ(2552: 12) กล่าวว่า การนิเทศภายใน คือ กระบวนการทำงานร่วมกัน ของบุคลากรทางการศึกษา โดยการระดมสรรพกำลังสนับสนุนการดำเนินงาน เพื่อให้ครูสามารถ ปรับปรุง กระบวนการเรียนการสอนที่ตรงกับความต้องการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและต่อเนื่องส่งผล ให้นักเรียน มีคุณภาพและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดหมายของหลักสูตร

สรุปได้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานร่วมกันของผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาเพื่อการแก้ไขปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการจัดการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลส่งผลให้นักเรียนได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพตามเป้าหมายการศึกษา ที่กำหนดและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน

ในการดำเนินงานการนิเทศภายในโรงเรียนจำเป็นต้องมีจุดมุ่งหมายในการดำเนินงาน เพราะจุดมุ่งหมายจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถมองเห็นแนวทางในการทำงาน ซึ่งจะช่วยให้การนิเทศบรรลุผล มีนักการศึกษากำหนดจุดมุ่งหมายการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ดังนี้

กรองทอง จิระเดชากุล (2550 : 4) ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการนิเทศ ภายในโรงเรียนดังนี้

1. เพื่อปรับปรุงคุณภาพของการจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐานใกล้เคียงกัน
2. เพื่อให้บุคลากรภายในสถานศึกษามีความรู้ความสามารถ มีความคุ้นเคยและใกล้ชิดปัญหา

มากที่สุด

3. เพื่อให้บรรยากาศในการนิเทศมีความเป็นกันเอง และสามารถปฏิบัติงานนิเทศได้อย่าง

ต่อเนื่อง

ธีรศักดิ์ เลื่อยไธสง (2550 : 2) ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมาย ของการนิเทศภายในไว้ 4 ประการ

ดังนี้

1. พัฒนาคคน คือ เน้นความรู้ทักษะ เจตคติคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดี
2. พัฒนางาน คือ เน้นภารกิจหลัก ได้แก่การสอน เทคนิควิธีการสอน
3. ประสานสัมพันธ์คือ เน้นความร่วมมือ ความเข้าใจ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน
4. สร้างขวัญ และกำลังใจ คือ เน้นการส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันให้เกิดความ

มั่นใจในการทำงาน

กระทรวงศึกษาธิการ (2552 : 33) ได้ให้ความหมายจุดมุ่งหมายของการนิเทศไว้ว่า

1. เพื่อช่วยผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน สังคม ทันทต่อการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน

3. เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษาปฏิรูประบบบริหาร โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบและชื่นชมในผลงาน

4. เพื่อให้เกิดการประสานงานและความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ชุมชน สังคม

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายการนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการดำเนินการร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครูในโรงเรียน ในการให้คำแนะนำช่วยเหลือให้คำปรึกษา เสนอแนะแก่ผู้ร่วมงานเกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริมสนับสนุน และให้ความร่วมมือเพื่อปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้พัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

หลักการนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศในโรงเรียน จะต้องมีการเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการนิเทศทั้งนี้เพื่อให้การนิเทศบังเกิดมีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ซึ่งมีนักวิชาการได้นำเสนอไว้ ดังนี้

ธีรศักดิ์เลื้อยไธสง (2550 : 2) ได้นำเสนอ หลักการของการนิเทศภายใน ดังนี้

1. ดำเนินการตามกระบวนการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
2. ส่งเสริมให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบ
3. กิจกรรมการนิเทศตรงกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครู
4. จัดสภาพแวดล้อม และแหล่งวิทยาการให้เอื้อต่อการดำเนินงาน
5. สร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและเสริมสร้างขวัญกำลังใจแก่ครู

ชาลี มณีศรี(2550 : 27 – 28) ได้กล่าวถึงสาระของหลักการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษาเป็นการช่วยกระตุ้นประสานงานและแนะนำให้เกิดความเจริญอกงามแก่ครูโดยทั่วไป

๒. การนิเทศต้องอยู่บนรากฐานของประชาธิปไตย

3. การนิเทศเป็นกระบวนการส่งเสริมสร้างสรรค์
4. การนิเทศกับการปรับปรุงหลักสูตรเป็นงานที่เกี่ยวข้องกัน
5. การนิเทศคือการสร้างมนุษยสัมพันธ์
6. การนิเทศมุ่งส่งเสริมบำรุงขวัญ

กรองทอง จิรเดชากุล (2550 : 5) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียนมีหลักการดังนี้

1. การดำเนินการนิเทศจะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องตามขั้นตอน

กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน

2. บุคลากรที่สำคัญในการดำเนินการระบบนิเทศภายในโรงเรียนคือ ผู้บริหารสถานศึกษา

3. การนิเทศภายในโรงเรียน จะต้องสอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นในการ

พัฒนาครูและนักเรียน

สรุปได้ว่า หลักการนิเทศภายในโรงเรียนก็คือ ผู้นิเทศต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักการนิเทศอย่างถูกต้อง ตรงประเด็น มีระบบและขั้นตอนที่ชัดเจน การนิเทศที่ดีต้องสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูและนักเรียนการดำเนินงานจะต้องเป็นระบบและต่อเนื่องอยู่บนฐานทางวิทยาศาสตร์ ความเป็นประชาธิปไตย ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และเน้นให้บุคคลมีส่วนร่วมในการทำงานเน้นความร่วมมือร่วมใจ และใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน รวมทั้งจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ส่งเสริม

ให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมายคือมุ่งที่ครูเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น อีกทั้งส่งเสริมให้ครูได้แสดงถึงความสามารถและปฏิบัติการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศภายในโรงเรียน ถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งของผู้บริหารโรงเรียนในการสร้างความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรในโรงเรียน ให้เกิดการพัฒนาตนเองในการทำงานเพื่อผลสำเร็จของการบริหาร การศึกษา การนิเทศภายในโรงเรียนมีลักษณะการปฏิบัติเช่นเดียวกับกิจกรรมอื่น ๆ ต้องอาศัยกระบวนการ ขั้นตอนในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง สำหรับยึดเป็นแนวทางไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ซึ่งใน กระบวนการนิเทศนี้มีนักวิชาการได้ให้แนวคิดไว้ดังนี้

นพพรพรรณ ญาณโกมุท และคณะ (๒๕๕๘ : ๑๓๒) ได้นำเสนอกระบวนการนิเทศภายใน ตามแนวคิดการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) ดังนี้

ขั้นที่ 1 สร้างความร่วมมือ (Participation) เป็นขั้นที่ผู้บริหารและคณะครูร่วมกันวิเคราะห์ สภาพปัญหาการนิเทศและการจัดการเรียนรู้และความต้องการของครูโดยดำเนินการ ดังนี้

1. จัดประชุม ระดมสมอง ร่วมกันวิเคราะห์สภาพบริบทของโรงเรียน ขอบข่ายภารกิจงานการ นิเทศภายใน เพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางการดำเนินการ วิเคราะห์ จุดเด่น จุดด้อยเพื่อนำมา กำหนดจุดที่ต้องการพัฒนา ดังนี้

- 1.1 วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของการนิเทศภายในและการจัดการเรียนรู้
- 1.2 วิเคราะห์ปัญหาด้านการนิเทศภายในและการจัดการเรียนรู้
- 1.3 วิเคราะห์ขอบข่ายงานด้านการนิเทศภายในและการจัดการเรียนรู้ของครู

2. สนทนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นวิธีการที่ให้นำประสบการณ์ในการจัดเรียนรู้ของแต่ละคน มาแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ร่วมกันคิดแก้ปัญหาและเลือกวิธีการที่เหมาะสม โดยมีเป้าหมายร่วมกัน ที่สำคัญ ผู้บริหารต้องให้อิสระในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้อำนาจในการตัดสินใจยอมรับฟัง ความคิดเห็นของคณะครูใน การกำหนดประเด็นและวิธีการ

3. สรุปรูปปัญหาและความต้องการ ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์สภาพบริบท ปัญหาและความ ต้องการในการจัดการเรียนรู้ของครูร่วมกันเลือกประเด็นและวิธีการที่จะปรับปรุงหรือพัฒนา

4. กำหนดเป้าหมายในการนิเทศและเงื่อนไขความสำเร็จ สร้างขวัญกำลังใจในการดำเนินการ

ขั้นที่ 2 การวางแผนการนิเทศ (Plan) เป็นขั้นตอนที่ผู้บริหารและคณะครู ประชุมปรึกษาหารือร่วมกันวางแผนการดำเนินการ กำหนดวัตถุประสงค์แต่งตั้งคณะทำงาน และจัดทำปฏิทินการ ดำเนินงาน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ประชุมคณะครูให้ความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่จะดำเนินการว่าต้องมีความรู้ความสามารถ อย่างไรก็ตาม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศภายในและเปิด โอกาสให้ครูได้แสดงความคิดเห็นในบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน

2. ผู้บริหารและคณะครูร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ขอบข่าย ขั้นตอน และวิธีการในการ นิเทศ

3. ผู้บริหารและคณะครูร่วมกันกำหนดบทบาท หน้าที่ ชี้แจงบทบาทหน้าที่ของทุกคนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการทำงานร่วมกันให้ชัดเจน พร้อมวิธีการในการดำเนินการตามบทบาทของตน

4. ผู้บริหารและคณะครูร่วมกันออกแบบเครื่องมือในการนิเทศ สร้างเครื่องมือและศึกษาวิธีการใช้เครื่องมือ เช่น แบบสังเกตการสอน

5. ผู้บริหารและคณะครูร่วมกันกำหนดปฏิทินการนิเทศ กำหนดระยะเวลา

ขั้นที่ 3 นำแผนสู่การปฏิบัติ(Action) ในขั้นตอนนี้เป็นการดำเนินการตามแนวคิดของการศึกษาชั้นเรียน มีขั้นตอนในการดำเนินการ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้ (Learning) มีการดำเนินการ ดังนี้

1.1 ด้านหลักสูตร โดยมีการวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา เพื่อศึกษาหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง เวลาเรียน แนวการดำเนินการ สิ่งที่สำคัญ คือ การจัดการเรียนรู้ตามที่หลักสูตรต้องการ โดยให้ครูผู้สอนมีส่วนร่วม

1.2 การจัดทำกำหนดการสอน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.2.1 ศึกษามาตรฐานการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นของกลุ่มสาระ การเรียนรู้ที่จะจัดทำหลักสูตรเพื่อให้เข้าใจเป้าหมายและทิศทางการจัดการเรียนรู้

1.2.2 วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เพื่อกำหนดสาระการเรียนรู้ช่วงชั้น และกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีรายภาค สาระการเรียนรู้ช่วงชั้นเป็นการกำหนดเนื้อหาที่ จะต้องเรียนโดยคำนึงถึงจุดเน้นของหลักสูตร ความต้องการของผู้เรียน ความต้องการของท้องถิ่นและ ชุมชน จำนวน เวลาที่จัดการเรียนรู้ในแต่ละสัปดาห์วัยและระดับชั้น ส่วนการกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีรายภาค เรียนนั้น เป็นการระบุถึงความรู้ทักษะ และคุณลักษณะของผู้เรียนซึ่งจะเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละปี/ภาค ผู้สอนจะต้องวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้แต่ละ ช่วงชั้นออกมาเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้ในแต่ละชั้นปีและนำการเรียนรู้มากำหนดในแผนการจัดการเรียนรู้

1.3 การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย

1.3.1 สาระสำคัญ เป็นการเขียนในลักษณะเป็นความคิดรวบยอด

1.3.2 จุดประสงค์การเรียนรู้เขียนในลักษณะจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งเมื่อผู้เรียน ได้ลงมือปฏิบัติทุกพฤติกรรมในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้แล้วจะบรรลุผลตามตัวชี้วัด และมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในแต่ละหน่วย

1.3.3 สาระการเรียนรู้เป็นการเขียนเนื้อหาสาระในลักษณะเป็นประเด็นสำคัญสั้น ๆ สอดคล้องกับเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้

1.3.4 กิจกรรมการเรียนรู้ระบุวิธีสอน กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เทคนิค การสอนที่หลากหลาย เมื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวครบถ้วนแล้วผู้เรียนจะบรรลุจุดประสงค์ในการเรียนรู้และเมื่อเรียนจบครบทุกแผน ผู้เรียนจะได้ความรู้ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ครบถ้วนตามเป้าหมายการเรียนรู้ของตัวชี้วัด

1.3.5 การประเมินผลต้องครอบคลุมด้านความรู้ด้านทักษะกระบวนการ ด้านทัศนคติควรมีการวัดผลตามสภาพจริง และกำหนดแนวทางให้ชัดเจนโดยเน้นการวัดจาก การปฏิบัติ สามารถประเมินได้ทั้งระหว่างเรียน และประเมินสรุปรวม

2. ดำเนินการจัดการเรียนรู้และนิเทศ (Do)

2.1 ประชุมก่อนสอน โดยการประชุมปรึกษาหารือและวางแผนร่วมกันระหว่าง ผู้บริหารและคณะครูในการดำเนินงานและการวางแผนชี้แจงวัตถุประสงค์ในการนิเทศ ให้ความรู้เกี่ยวกับการ ดำเนินการจัดการเรียนรู้เข้าใจบทบาท ทั้งเป็นผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ วิธีการนิเทศ และวิธีการในการสังเกต การใช้เครื่องมือสังเกตการสอน ประเด็นที่จะสังเกตและวิธีการบันทึกผลการ สังเกต

2.2 ปฏิบัติการสอนและการสังเกตการสอน เป็นการดำเนินการจัดการเรียนรู้ตาม แผนการจัดการเรียนรู้โดยการนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างไปใช้จริงในชั้นเรียน ผู้นิเทศ จะเป็นผู้สังเกตการ สอนและมีการบันทึกข้อมูล ข้อสังเกตต่าง ๆ ในชั้นเรียน พร้อมทั้งมีการสังเกต พฤติกรรมของครูผู้สอนและ ผู้เรียนอย่างละเอียดเพื่อเป็นข้อมูล

2.3 ประชุมหลังสอนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับครูเพื่อพิจารณา วิเคราะห์ข้อมูลจาก การสังเกตการสอน และร่วมกันพิจารณาประเด็นที่ควรมีการปรับแก้และพัฒนาต่อไป และร่วมกันทบทวน แผนการนิเทศ การจัดการเรียนรู้ของครูระหว่างการสังเกตการสอน สรุปข้อคิดเห็น เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ ของครูที่ได้รับการนิเทศ

2.4 บันทึกผลการสอนและการสังเกตการสอน เป็นการบันทึกผลการสังเกตการ สอน กันและกัน ร่วมกันสรุปและบันทึกผล

3. การสะท้อนความคิดและประเมินสรุป (Reflecting and Evaluating) เป็นขั้นตอนที่นำ ผลจากการบันทึกการสอนและการสังเกตการสอนมาร่วมอภิปรายและสะท้อนผล โดยเน้นที่การจัดกิจกรรม ใน ขั้นนี้คณะครูและผู้เกี่ยวข้องทุกคนร่วมรับรู้และพิจารณาว่าควรปรับปรุงในขั้นตอนใดบ้างโดยดำเนินการ ดังนี้

3.1 แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสรุปผลการจัดการเรียนรู้ของครูโดยร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลจากการ ปฏิบัติการสอนและการสังเกตการสอน นำเสนอข้อสังเกตที่ค้นพบ ร่วมกันประเมินผลว่าประเด็นใดบ้างที่ดีควร คงไว้และประเด็นใดที่ควรมีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุง

3.2 นำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาต่อไป และวางแผนในการจัดการเรียนรู้ใน หน่วยการจัดการเรียนรู้ต่อไป

วิระศักดิ์ชมพูคำ (2550 : 275 - 277) กล่าวถึง ขั้นตอนกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนโดย สรุปไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ เป็นขั้นเริ่มต้นที่จะได้ข้อมูลจาก การศึกษาเพื่อไปประกอบการตัดสินใจ การวางแผน และกำหนดทางเลือกต่อไป ในการพัฒนาครูจะต้องพัฒนา ให้ตรงกับความต้องการของครูขั้นตอนการพัฒนาการเรียนการสอน จึงควรเริ่มที่การหาความต้องการจำเป็น ของครูโดยใช้วิธีการต่าง ๆ ได้แก่ สัมภาษณ์ครูผู้สอน สัมภาษณ์นักเรียน ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สสำรวจความต้องการ และการเยี่ยมเยียนและดูการจัดการเรียน การสอนในโรงเรียน เป็นต้น การใช้วิธีการ

เหล่านี้อาจใช้เพียงวิธีเดียวหรือหลาย ๆ วิธีรวมกันก็ได้สิ่งที่คำนึงถึงในขั้นตอนนี้คือ การจัดทำข้อมูลให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนเพื่อให้โรงเรียนหรือครูเกิดความตระหนักถึงความต้องการจำเป็นในอันที่จะต้องมีการปรับปรุงหรือพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อดำเนินการพัฒนาคุณภาพหรือยกระดับคุณภาพของนักเรียน

ขั้นที่ 2 การวางแผนและการกำหนดทางเลือก การวางแผน คือ การพิจารณาและตัดสินใจอย่างมีเหตุผลตามหลักวิทยาศาสตร์ในการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่พึงประสงค์ซึ่งรวมถึงการกำหนดการเลือก การปฏิบัติรายละเอียด ขั้นตอนการทำงานอย่างมีระบบ ที่สะดวกแก่การปฏิบัติและเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดโดยโรงเรียนจะต้องร่วมกันวางแผน จัดทำเป็นโครงการนิเทศภายในโรงเรียนขึ้นอย่างชัดเจน

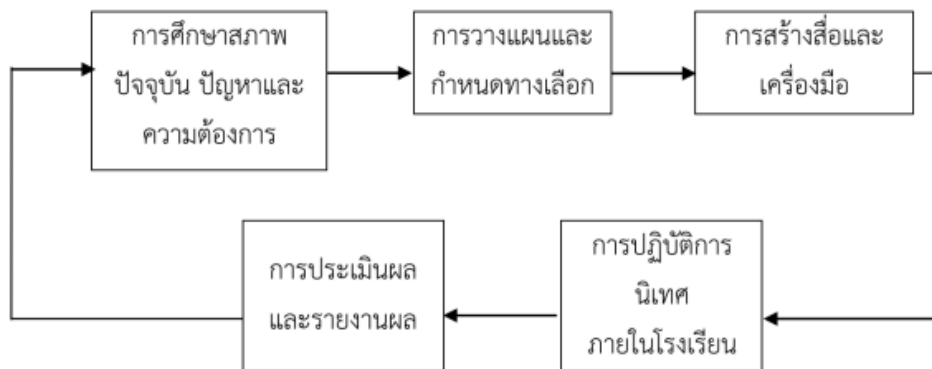
ขั้นที่ 3 การสร้างและพัฒนาสื่อเครื่องมือ หรือวิธีการนิเทศ ขั้นนี้เป็นการกำหนดหลักสูตรหรือเนื้อหาสาระในการนิเทศ โดยนำผลที่ได้จากการสำรวจความต้องการจำเป็น การจัดเตรียมเอกสารที่ใช้ในการนิเทศ สื่อต่าง ๆ เช่น วัสดุทัศนศึกษากำหนด

ขั้นที่ 4 การปฏิบัติกรนิเทศขั้นนี้สามารถทำได้ ๒ ลักษณะ คือ นิเทศเพื่อตรวจสอบและเพื่อส่งเสริมคุณภาพการศึกษา โดยกำหนดวิธีการนิเทศออกเป็น ๒ วิธีคือ การนิเทศทางตรง หมายถึงการออกนิเทศด้วยตนเอง และนิเทศทางอ้อม หมายถึง การนิเทศด้วยการใช้สื่อ และเครื่องมือนิเทศการนิเทศทำได้หลายวิธีทั้งวิธีนิเทศรายบุคคล นิเทศภายนอก ประสานการนิเทศภายใน นิเทศเป็นกลุ่มตั้งแต่ให้คำปรึกษา สาธิต อภิปราย ประชุมกลุ่มย่อย ประชุมปฏิบัติการ ประชุมอบรม สัมมนาการฝึกงาน ดูงานทัศนศึกษา จัดนิทรรศการ สังเกตการสอน แต่ละวิธีมีข้อดีข้อจำกัด ของตนเองและมีความเหมาะสมที่ใช้ต่างสถานการณ์กัน ในขั้นตอนการวางแผนได้มีการเลือกสรรและ กำหนดวิธีการนิเทศไว้เป็นขั้นตอนแล้ว จึงปฏิบัติงานนิเทศไปตามแผนที่วางไว้โดยคำนึงถึง วัตถุประสงค์และให้สอดคล้องกับเวลาที่กำหนดและให้สอดคล้องกับเวลาที่กำหนด

ขั้นที่ 5 การประเมินผลและรายงานผล เป็นขั้นตอนการตรวจสอบการปฏิบัติงาน รวบรวมปัญหาที่ปฏิบัติแต่ละขั้นตอน เพื่อหาแนวทางแก้ไข การประเมินขั้นสุดท้ายเป็นการเปรียบเทียบผลงาน เมื่อได้มีการปฏิบัติการนิเทศแล้วจะต้องมีการประเมินผลการปฏิบัติงาน ถ้ามีการกำหนดกิจกรรมปฏิบัติการนิเทศไว้เป็นขั้นตอนก็อาจจะประเมินผลเมื่อจบทีละขั้นตอนเพื่อทราบผลการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ถ้ายังไม่ดีก็จะได้นำมาพิจารณาหาเหตุผลและนำไปปรับปรุงแก้ไขใหม่อีก การปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นให้มีผลการเรียนการสอนดีขึ้นก็คือ การพัฒนาการเรียนการสอนนั่นเอง เมื่อผลการเรียนการสอนในขั้นต้นแรกดีแล้วก็ปฏิบัติและประเมินขั้นตอนต่อ ๆ ไปจนถึงขั้นสุดท้ายจึงประเมินผลรวมอีกครั้งเมื่อเป็นที่พอใจ ก็นำมาขยายผลต่อไปเมื่อนำไปขยายผลก็ต้องนิเทศติดตามผลต่อไปอีกการประเมินผลทำได้หลายวิธีเช่นการสังเกตพฤติกรรมของครูและนักเรียน การสัมภาษณ์การร่วมอภิปราย การใช้แผนการเรียนรู้อัตโนมัติพิจารณาจากผลงาน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ผลจากการนิเทศที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ได้แก่

1. โรงเรียนจัดกิจกรรมวิชาการได้ดียิ่งขึ้น
2. ครูเปลี่ยนพฤติกรรม
3. ผลการเรียนของนักเรียนดีขึ้น
4. นักเรียนที่จบแล้วไปเรียนต่อ หรือประกอบอาชีพได้ตามความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียนและสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข มีอาชีพที่พอใจเมื่อสิ้นสุดกระบวนการนิเทศภายใน

ตามแผนที่วางไว้แล้วจะต้องมีการสรุปจัดทำรายงานผลการนิเทศภายในโรงเรียนไว้อย่างชัดเจน สำหรับนำเสนอผู้เกี่ยวข้องและนำไปเป็นข้อมูลสารสนเทศในการนำไปเป็นแบบอย่างหรือพัฒนางานนิเทศภายในโรงเรียนต่อไป

ภาพประกอบ แสดงขั้นตอนการนิเทศภายในโรงเรียน

หน่วยศึกษานิเทศก์สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562 : 10-11) ได้จัดลำดับขั้นตอนกระบวนการนิเทศเป็น 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการเป็นการกำหนดปัญหาและความต้องการในแก้ปัญหาหรือพัฒนา ดังนี้

- 1.1 การจัดทำข้อมูลสารสนเทศพื้นฐาน เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาวางแผนการดำเนินงาน
- 1.2 การแลกเปลี่ยนระดมความคิด วิเคราะห์เพื่อหาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นและความต้องการ ในการพัฒนาตามบริบทของหน่วยงาน
- 1.3 การจัดลำดับปัญหาและเลือกปัญหาที่เป็นความจำเป็นหรือต้องการในลำดับเร่งด่วนหรือลำดับที่เห็นว่าสำคัญที่สุด
- 1.4 การสร้างการรับรู้ระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การประชุม การสัมมนา ฯลฯ เพื่อสร้างวิสัยทัศน์หรือสร้างเป้าหมายร่วมกันในการดำเนินงาน

ขั้นที่ 2 การวางแผนการนิเทศเป็นการนำปัญหาและความต้องการ กำหนดรายละเอียดของกิจกรรมในการจัดทำแผนนิเทศ ดังนี้

- 2.1 กำหนดแนวทาง/วิธีการการพัฒนาที่หลากหลายตามปัญหาที่เกิดขึ้น ตามความต้องการและจำเป็น มีการใช้กระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) และการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) เป็นเครื่องมือสำคัญ ในการพัฒนา วิชาชีพครูและการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
- 2.2 เลือกแนวทาง/วิธีการในการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
- 2.3 วางแผนการดำเนินงานพัฒนา
 - 1) การประชุมเตรียมการนิเทศ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน

2) สร้างคณะนิเทศ เป็นทีมงานในการนิเทศร่วมกัน

3) กำหนดประเด็นการนิเทศ เป็นการกำหนดเนื้อหาที่จะนิเทศ

4) กำหนดระยะเวลาในการนิเทศ โดยกำหนดระยะเวลาในการนิเทศที่เหมาะสมกับ การแก้ปัญหาและการพัฒนา

5) กำหนดวิธีการนิเทศและกิจกรรมการนิเทศที่เหมาะสมตามสภาพปัญหา และความต้องการ เช่น การประชุมสัมมนา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้การสังเกตชั้นเรียน การสาธิต การบันทึกวิดีโอ และการถ่ายภาพ การสัมภาษณ์การ Coaching & Mentoring ฯลฯ โดยเน้นการใช้ ICT ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การใช้ Line Application การใช้ Clip Video การ Conference การใช้ Video Line You Tube Facebook Live เป็นต้น

2.4 จัดทำแผนนิเทศ ประกอบด้วย หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ เป้าหมาย แผนการดำเนินการ กิจกรรมสำคัญ ปฏิทินการปฏิบัติงาน ทรัพยากรที่ต้องการ เครื่องมือนิเทศ ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ขั้นที่ 3 การสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ

สื่อและเครื่องมือนิเทศเป็นสิ่งที่ช่วยให้การนิเทศมีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์และเป็นสิ่งที่ช่วยเก็บรายละเอียดที่ผู้รับการนิเทศไม่สามารถแสดงออกมาได้ และสามารถเก็บข้อมูลนำมาเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา และสิ่งที่ทำให้มีความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ

3.1 สร้างสื่อการนิเทศที่ทำให้การนิเทศบรรลุวัตถุประสงค์ เช่น วิธีการนิเทศ ทักษะการนิเทศ เทคนิคการนิเทศ โดยเป็นสื่อที่สอดคล้องคล้อยในยุคศตวรรษที่ ๒๑ เน้นการใช้ ICT ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การใช้ Line Application การใช้ Clip Video การ Conference การใช้ Video Line You Tube Facebook Live เป็นต้น

3.2 สร้างเครื่องมือการนิเทศเพื่อเก็บข้อมูลเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาตรวจสอบติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงาน และการประเมินผลการดำเนินงาน ซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีคุณภาพ ใช้ง่าย สามารถเก็บข้อมูลที่ตอบประเด็นปัญหาความต้องการ และเป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหา ปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ขั้นที่ 4 การปฏิบัติการนิเทศดำเนินการนิเทศตามวิธีการการนิเทศและกิจกรรมการนิเทศที่กำหนด

4.1 ประชุมเตรียมการก่อนการนิเทศ เพื่อสร้างความเข้าใจของผู้นิเทศ ให้การนิเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 นิเทศตามขั้นตอน ระยะเวลา และใช้เครื่องมือตามที่กำหนด

4.3 การสะท้อนผลการนิเทศ

4.4 ปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงาน

ขั้นที่ 5 การประเมินผลและรายงานผล

5.1 ประเมินความก้าวหน้าของการดำเนินงาน เช่น การดำเนินงานของผู้รับการนิเทศเพื่อนำผลไปปรับปรุงแนวทางการดำเนินงาน

5.2 ประเมินผลการนิเทศเมื่อเสร็จสิ้นการปฏิบัติการนิเทศตามระยะเวลาที่ต้องการในการนำผลไปใช้ในการพัฒนา หรือในแต่ละปีการศึกษา

5.3 รายงานผลการนิเทศต่อผู้เกี่ยวข้อง

5.4 นำผลการนิเทศที่เป็นปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะไปพัฒนาการนิเทศในครั้งต่อไป

สรุปได้ว่า กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นขั้นตอนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยสรุปกระบวนการนิเทศภายในที่เป็นระบบประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ ขั้นที่ 2 ขั้ววางแผนและการกำหนดทางเลือก ขั้นที่ 3 การสร้างสื่อเครื่องมือและวิธีการ ขั้นที่ 4 การปฏิบัติการนิเทศ ขั้นที่ 5 การประเมินผลและรายงานผล ซึ่งกระบวนการทั้ง 5 ขั้นที่กล่าวมา ผู้บริหารโรงเรียนสามารถนำไปปรับใช้ในโรงเรียนได้ตามความเหมาะสม เพื่อยึดเป็นแนวทางในไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์และเพื่อให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาต่อไปขอขยายงานนิเทศภายในโรงเรียนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 54 - 56) ได้กล่าวว่า การบริหารโรงเรียนจะบรรลุ สำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้ดึ้นนี้ย่อมต้องอาศัยงานบริหาร 4 งาน คือ

1. งานบริหารงานวิชาการ
2. งานบริหารงานบุคคล
3. งานบริหารทั่วไป
4. งานบริหารแผนและงบประมาณ

งานวิชาการ ถือเป็นงานหลักของโรงเรียนที่มีความสำคัญที่สุด ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องให้ความสำคัญ มากกว่ากิจกรรมด้านอื่น ๆ เพื่อให้การเรียนการสอนได้ผลตามเป้าหมายงานวิชาการประกอบด้วยงานย่อย ๆ ดังนี้

1. งานกำหนดเป้าหมายและการวางแผนงานวิชาการ
2. งานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ให้เหมาะสมกับท้องถิ่น
3. งานจัดหาวัสดุการสอนและส่งเสริมการใช้สื่อการสอน
4. การจัดทำตารางสอนจัดครูเข้าทำการสอน
5. งานวางแผนการสอนกำหนดการสอนการสอน
6. งานจัดชั้นเรียนแบ่งกลุ่มนักเรียน
7. งานนิเทศการสอน
8. งานประเมินผลการศึกษา
9. งานห้องสมุดงานเครื่องเขียนแบบเรียน
10. งานพัฒนาการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ
11. งานประชุมอบรมเสริมความรู้ครู
12. งานการใช้ทรัพยากรในชุมชนเพื่อการเรียนการสอน

13. การจัดทำบันทึกการใช้แบบฟอร์มต่าง ๆ ทางวิชาการ สรุปรายงานประจำตัวนักเรียน แบบกรอกคะแนนประเมินผลประจำปี

14. งานหลักฐานแสดงผลการเรียนรู้เพื่อย้ายสถานศึกษาหรือได้รับการยกเว้นกติกแมน (Glickman, 1985 : 23) ได้จัดขอบข่ายงานนิเทศของโรงเรียนไว้ ๕ งานมาใช้ ดังนี้

1. การให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง
2. การเสริมสร้างประสบการณ์ทางอาชีพ
3. การพัฒนาหลักสูตร
4. การพัฒนาการทำงานกลุ่ม
5. การวิจัยเชิงปฏิบัติการในห้องเรียน

ปีเตอร์ โอลิวา และ จอร์จ พาวลาส (Peter Oliva & George Pawlas, 2004 อ้างถึงใน ประภิต สิงห์ทอง, 2551 : 21) ได้เสนอขอบข่ายของการนิเทศภายในไว้ดังนี้

1. การพัฒนาการสอน
2. การพัฒนาหลักสูตร
3. การพัฒนาทีมงาน

จากแนวคิดของนักการศึกษาและและหน่วยงานทางการศึกษา สรุปได้ว่า ขอบข่ายของการนิเทศภายในโรงเรียน เป็นการกำหนดกรอบเนื้อหาในการพัฒนางานร่วมกันเพื่อให้บรรลุผลตามที่กำหนดไว้

ทักษะการนิเทศการศึกษา

หน่วยศึกษานิเทศก์สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564 : 12) ได้กล่าวว่าทักษะที่สำคัญในการนิเทศการศึกษา ควรจะมีทักษะ 3 ด้าน ที่ผสมผสานกลมกลืนกันไป ได้แก่

1. ทักษะทางมนุษย์(Human Skill) ที่นำมาใช้ในการนิเทศการศึกษา ได้แก่
 - 1) การให้ความสำคัญและตอบสนอง ต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล
 - 2) การวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็งของแต่ละบุคคล
 - 3) เห็นความสำคัญ เห็นคุณค่าของแต่ละบุคคล
 - 4) มีการรับรู้ที่ชัดเจน
 - 5) สามารถสร้างความตระหนักและความผูกพันของครูต่อเป้าหมายของสถานศึกษา
 - 6) ทักษะในการนำการอภิปราย การฟัง เพื่อพัฒนางานได้อย่างราบรื่น
 - 7) การสร้างความร่วมมือระหว่างกัน กระตุ้นให้เกิดความร่วมมือ
 - 8) การแก้ปัญหาและความขัดแย้ง
 - 9) การเป็นแบบอย่างที่ดีของครู
2. ทักษะทางเทคนิค (Technical Skill)

ทักษะทางด้านเทคนิค เป็นทักษะที่ผสมระหว่างการนำความรู้และความสามารถในการทำงานในหน้าที่ของตน ในเรื่องการสอน หลักสูตร การวัดและประเมินผล ผู้นิเทศต้องมีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการสอนในรายวิชาต่าง ๆ และต้องมีความชำนาญในการสอนอย่างน้อย 1 วิชาส่วนผู้นิเทศด้านทักษะอาชีพ

ต้องมีความรู้ด้านงานวิชาชีพทั้งในทางทฤษฎีและปฏิบัติและ ต้องมีทักษะและเทคนิคต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ในกระบวนการนิเทศ ได้แก่

- 1) การตั้งเกณฑ์ในการเลือกใช้วิธีสอนและสื่อการสอน
- 2) การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการสอน
- 3) การสร้างและเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ชัดเจน วัดได้
- 4) การนำงานวิจัยทางการศึกษามาใช้ในการนิเทศ
- 5) การพัฒนากระบวนการวัดและประเมินผลการสอน
- 6) การสาธิตการสอนและการฝึกปฏิบัติการสอน
3. ทักษะทางการจัดการ (Managerial Skill)

ทักษะทางการจัดการ เป็นความสามารถของผู้นิเทศที่จะทำให้เกิดความร่วมมือ ของบุคคลในการทำงานร่วมกัน การสร้างความก้าวหน้าและการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน เพื่อเกิดผลผลิตและความสัมฤทธิ์ผลของงานตามจุดมุ่งหมายของโรงเรียน ทักษะการจัดการ ของผู้นิเทศในบทบาทหน้าที่ผู้นิเทศได้แก่ ทักษะการวางแผน การจัดสายงาน การจัดองค์การ การควบคุม และการตัดสินใจทักษะทางการจัดการที่นำมาใช้ในการนิเทศการศึกษา ได้แก่

- 1) ความสามารถในการวิเคราะห์ความต้องการของสถานศึกษาและชุมชน
- 2) ประเมินค่าความต้องการของครูหรือผู้รับการนิเทศก่อนที่จะทำการนิเทศ
- 3) การเป็นผู้นำด้านการจัดการเรียนการสอน
- 4) การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมในการจัดการเรียนการสอนและการศึกษา
- 5) การวางแผนงานอย่างมีระบบ
- 6) ความสามารถในการมอบหมายงาน
- 7) การรู้จักใช้เวลาที่เหมาะสม
- 8) การจัดสรรทรัพยากรให้ทั่วถึง
- 9) การลดความเครียดในการทำงาน

หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในพระไตรปิฎก

1. ความหมายของกัลยาณมิตร

เพื่อให้การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นไปด้วยความกระชับและจำกัดเนื้อหาให้อยู่ในข่ายที่เหมาะสม จึงได้นำเสนอความหมายของ กัลยาณมิตร โดยแบ่งเป็น 2 ประเด็น คือ ความหมายโดยศัพท์ และความหมายโดยเนื้อหา ดังต่อไปนี้

1.1 ความหมายโดยศัพท์

คำว่า กัลยาณมิตร มาจากคำว่า กัลยาณะ + มิตร โดยพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ ให้ความหมายว่า กัลยาณะ ได้แก่ งาม ดี และ มิตร หมายถึง เพื่อนที่ดี, มิตรผู้มีคุณอันบัณฑิตพึงคบ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2548) นอกจากนี้คำว่ามิตร หรือ มิตร ยังมีความหมายตามผู้รู้ท่านวิเคราะห์ว่ามีรากศัพท์เดียวกับ คำว่า เมตตา วิเคราะห์ไว้ดังนี้

เมฆขีตติ = มิตรโศก ผู้โดยยอมรับใคร่กัน ผู้หนึ่งเรียกว่า มิตร มิตรเทภวาติ = เมตตา อธิษาศัยที่ใคร่
ประโยชน์ซึ่งเกิดมีในมิตร เรียกว่า เมตตา อีกนัยหนึ่งว่า มิตรตสส เอสา ปวตตติติ = เมตตา อธิษาศัยที่ใคร่
ประโยชน์ที่เป็นไปต่อมิตรเรียกว่า เมตตา (สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), 2546)

ในอภิธรรมวิภังค์ปรากฏความไว้ว่า “ความรักใคร่ กิริยาที่รักใคร่ ภาวะที่รักใคร่ในสัตว์ทั้งหลาย
เมตตาเจโตวิมุตติ นี้เรียกว่า เมตตา” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และอีกแห่งหนึ่งคือในขุททกนิกาย
มหานิทเทส ได้ขยายความหมายของเมตตาไว้ว่า “เมตตา ได้แก่ ความรัก กิริยาที่รัก ภาวะที่รัก ความเอ็นดู
กิริยา ที่เอ็นดู ภาวะที่เอ็นดู ความปรารถนาเกื้อกูลกัน ความอนุเคราะห์ ความไม่พยาบาท ความไม่ปองร้าย”
(มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากความหมายตามที่กล่าวมาจะเห็นว่า กัลยาณมิตร ตามรูปศัพท์นั้นหมายถึง เพื่อนที่ดีเพื่อนที่
งามหรือเพื่อนที่รักใคร่คุ้นเคยที่ดี เพื่อนรักใคร่ คุ้นเคยที่งาม เพื่อนผู้มีความเอื้อเอื้อ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อที่ติงาม บุคคล
ผู้มีจิตที่หวังดี มีความรักใคร่ เป็นผู้หวังประโยชน์เกื้อกูลต่อตนเองและผู้อื่นตามความหมายตามศัพท์จะเห็นว่าท่าน
มุ่งเอามิตรที่ดีที่เป็นบุคคลโดยเฉพาะ

1.2 ความหมายโดยเนื้อความ

สำหรับความหมายโดยเนื้อความนั้น กัลยาณมิตร หมายถึง บุคคลผู้มีความใฝ่รู้ตั้งตนอยู่ใน
ธรรม เป็นผู้ชี้แนะแนวทางแห่งความเจริญ สั่งสอนอบรม เป็นที่ปรึกษา เพื่อนที่ดี หนังสือ หรือสื่อหลากหลาย
รูปแบบที่ส่งเสริมให้เกิดปัญญา สิ่งแวดล้อมทางสังคมโดยทั่วไปที่ดี ที่เกื้อกูล ซึ่งจะชักจูง หรือกระตุ้นให้เกิด
ปัญญาได้ด้วยการฟัง การสนทนา ปรึกษา ซักถาม อ่าน ตลอดจนการรู้จักเลือกใช้สื่อให้เกิดประโยชน์จาก
ความหมายโดยเนื้อความข้างต้นนี้ แสดงให้ทราบว่า กัลยาณมิตร นอกจากจะหมายถึง มนุษย์หรือบุคคลที่เป็น
เพื่อนที่ดีแล้ว ยังหมายถึง หนังสือที่ดี ที่อ่านแล้วให้ข้อคิดที่ดี หรือให้ความรู้ที่ดีมีประโยชน์ ทั้งนี้เพราะยังมี
หนังสือจำนวนมาก ที่ไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อ่านเมื่ออ่านแล้ว ทำให้เกิดความเข้าใจผิดต่อชีวิต ต่อโลก
หรือต่อสังคม อาจจะทำให้กลายเป็นคนมองโลกในแง่ร้าย ไม่ก่อให้เกิด ความคิดสร้างสรรค์ กลับเพิ่มพูนความ
โลภะ โทสะ โมหะ ขึ้นในตัวผู้อ่าน เช่น หนังสือที่สอนให้ไม่รู้จักคุณบิดามารดา หนังสือที่สอนการทำลายล้างชีวิต
เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน หรือแม้กระทั่งหนังสือลามก สื่อทางโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ตที่เสนอภาพไม่สมควร ที่เพิ่มกาม
กิเลสแก่ผู้อ่านผู้ชม ก็ถือว่าไม่ใช่กัลยาณมิตร

ระเบียบ เรียบร้อย ไม่เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค หรือไม่ปล่อยให้มีการเสพยาเสพติดภายใน
โรงเรียน และยังมีคุณครูที่ดีมีความรู้และคุณธรรม เป็นต้นแบบที่ดีของนักเรียนได้ผู้ปกครองที่ดีและข้าราชการที่
ดีก็สามารถเป็นกัลยาณมิตรได้ เช่นก้านัน ผู้ใหญ่บ้านปลัดอำเภอ นายอำเภอ จนถึงผู้ว่าราชการ หรือถ้าหาก
เป็นข้าราชการทางการเมือง ก็เป็นข้าราชการการเมืองที่ดี เช่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา
รัฐมนตรี จนถึงนายกรัฐมนตรีที่ดี เป็นต้น บุคคลเหล่านี้ หากเป็นผู้มีความดี มีศีลธรรมแนะนำสิ่งที่ดีมีประโยชน์
ก็สามารถเป็นกัลยาณมิตรให้กับคนทั้งหลายได้ รวมถึงสื่อสารมวลชนที่นำเสนอข่าวที่เป็นตรงไปตรงมา ทำให้
ผู้รับสื่อได้สาระและคุณประโยชน์ โดยเป็นสื่อที่ทำให้ผู้รับมีความรู้ความเข้าใจ มีการดำเนินชีวิตไปในทางที่ดี
งาม เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นในสังคมนอกจากความหมาย ตามรูปศัพท์ และความหมายโดย
เนื้อความ ยังมีความหมายตามที่ผู้รู้ท่านกล่าวไว้ ดังต่อไปนี้

สมเด็จพระญาณสังวร ทรงดำรัสไว้ว่า เพื่อนมิตรทั้งหลายซึ่งเป็นผู้ทรงปัญญาสามารถที่จะให้คำแนะนำอบรมอันถูกต้องได้ก็เรียกว่า กัลยาณมิตร (พระญาณสังวร (สุวฑฒน มหาเถระ), 2536)

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ให้ความหมายคำว่ามิตรไว้ว่า มิตร หมายถึงบุคคลที่ช่วยชี้แนะแนวทาง ชักจูง ตลอดจนแนะนำสั่งสอน ชักนำผู้อื่นให้ดำเนินชีวิตที่ดีงาม ประสบผลดีและมีความสุข เจริญก้าวหน้า พัฒนาในธรรม แม้จะเป็นบุคคลเสมอกันหรือเป็นมารดาบิดา ครูอาจารย์ ตลอดทั้งพระสงฆ์จนถึงพระพุทธเจ้าก็นับว่าเป็นมิตร แต่เป็นมิตรใจดี หรือมิตรมีธรรมที่เรียกว่ากัลยาณมิตร แปลว่า มิตรดีงาม นอกจากนี้ ยังปรากฏความหมายของกัลยาณมิตรที่ท่านอธิบายไว้ในพุทธธรรม (พระธรรมปิฎก, 2546) ด้งความว่า คนดี คนมีปัญญา คนมีคุณธรรม ทางธรรมเรียกว่า สัตบุรุษบ้างบัณฑิตบ้างถ้าคนดี คือสัตบุรุษหรือบัณฑิตนี้ไปทำหน้าที่ช่วยเหลือแนะนำสั่งสอน ชักนำสมาธิปฏิบัติให้แก่ผู้อื่น ตลอดจนมีความสนใจกระตือรือร้นที่จะเข้าไปหาซักถามขอคำชี้แนะแนวทางจากสัตบุรุษ หรือบัณฑิตไปปฏิบัติ การกระทำของเขาย่างนี้เรียกว่า การเสวนาสัตบุรุษ หรือคบหาคนดีไม่ว่าสัตบุรุษจะมาทำหน้าที่ให้ หรือบุคคลนั้นจะไปคบหาสัตบุรุษเองก็ตาม ในเมื่อมีการยอมรับหรืออิทธิพลต่อกันเกิดขึ้นแล้ว ก็เรียกว่าเขามีกัลยาณมิตร และเรียกภาวะนี้ว่า กัลยาณมิตรตา แปลว่าความมีกัลยาณมิตร (พระธรรมปิฎก, 2552)

พุทธทาสภิกขุ กล่าวไว้ว่า...มิตรตามภาษาที่คนเข้าใจทั่วไป หมายถึง เพื่อน เกล็ดหรือคนที่ทำอะไรรุ้ใจตน ทางภาษาธรรม หมายถึง ธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ธรรมที่ทำให้พ้นทุกข์ซึ่งก็คือมรรคมงคลแปด นอกจากนี้ท่านยังขยายคำว่า มิตร หมายถึง ผู้ที่มีความรักต่อเรา แต่ไม่ใช่รักทางกามคุณ แต่เป็นความรักอย่างบริสุทธิ์ เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่กันและกัน และหมายถึงผู้ที่รักใคร่ชอบพอกัน ผู้รักใคร่คุ้นเคยกัน แล้วกระทำความดีต่อกัน เพื่อให้อยู่

ร่วมกันได้ ทั้งทางลับและเปิดเผยโดย ไม่เลือกเพศ วัย ความรู้ ชาติ ศาสนา และไม่มีใครคิดร้ายต่อกัน ผู้ร่วมธุระ ผู้อยู่ในสภาพหรือลักษณะเดียวกัน เช่น เป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน (มหาทองพูน สติสมปนโน (เสือเขียว), 2547)

พระราชวรมณี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมาย มิตรและสหายไว้ว่า...เพื่อน ในภาษาไทยตรงกับคำในภาษาบาลีว่า มิตรและสหาย ทั้งสองคำมีความหมายไม่เหมือนกัน บางคนเป็นมิตรแต่ไม่ได้เป็นสหาย บางคนเป็นสหายแต่ไม่ได้เป็นมิตร ดังนั้น มิตร หมายถึง คนที่คบกันด้วยความชอบพอรักใคร่ มาจากศัพท์ว่า เมตตา ส่วนคำว่า สหาย หมายถึง มาด้วยกันไปด้วยกัน สหายเป็นลักษณะของคนร่วมทำกิจกรรมเพื่อนร่วมงานก็เรียกว่า สหาย บางคนเป็นเพื่อนร่วมงานกันเช่นเป็นเจ้านายเป็นลูกน้องแต่ไม่ได้เป็นมิตรกัน พวกเขาเป็นสหายโดยความจำใจ คอยแต่คิดว่าเมื่อไรอีกฝ่ายหนึ่งจะไปเสียที ไม่มีความเป็นมิตรเพราะขาดน้ำใจที่ดีต่อกัน ฉะนั้น สหายจึงอาจจะไม่ใช่มิตร บางคนเป็นมิตรชอบพอกันแต่ต้องอยู่ไกลไม่อาจจะทำกิจกรรมร่วมกันจึงไม่ได้เป็นสหาย (พระราชวรมณี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2541)

ปาน จันทราบุตร กล่าวว่า เพื่อน หมายถึง คนที่เราคบหา ทำความสนิทสนมหรืออยู่ใกล้ชิด อาจเป็นผู้ใหญ่เหนือเรา หรือเป็นคนเสมอหรือต่ำกว่าเราก็ได้ (ปาน จันทราบุตร, 2521)

พระมหาธัมมชุตติโก ให้ความหมายว่า กัลยาณมิตร หมายถึง มิตรแท้ที่มีความหมายในหลักคุณธรรม ความดีต่าง ๆ ที่บุคคลมีและแสดงออกต่อผู้อื่นอย่างไรก็ตาม (พระมหาธัมมชุตติโก, 2547)

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ท่านได้อธิบายไว้ว่า ผู้ยินดีในกุศลธรรม มีกายสุจริตเป็นต้นชื่อว่า กัลยาณมิตร และการวางตัวเหมาะสม การได้เจรจา สนทนากับ ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ถึงพร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยจาคะ และถึงพร้อมด้วยปัญญา ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นคนหนุ่มหรือคนแก่ แล้วคอยศึกษาและปฏิบัติตาม ศรัทธาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธาตามสมควร คอยศึกษาศีลและปฏิบัติตามศีลของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยศีลตามสมควร คอยศึกษาจาคะของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะตามสมควร และ คอยศึกษาปัญญาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญาตามสมควร (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

สรุปจากการศึกษาความหมายจะเห็นว่า ความหมายโดยศัพท์ ท่านมุ่งเอาความหมายที่เป็นบุคคล คือจะเป็นกัลยาณมิตรได้ต้องเป็นบุคคลผู้มีน้ำใจดีงาม เอื้อเฟื้อ เกื้อกูลประโยชน์ตนและผู้อื่น ส่วนความหมายโดยเนื้อหานั้นครอบคลุมไปถึงสิ่งแวดล้อมทุกอย่าง ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ พัฒนาระดับความคิด ความอ่าน ความเข้าใจที่ถูกต้องถือว่าเป็นกัลยาณมิตรทั้งสิ้นในทางธรรมแม้ยังไม่ได้ทำการช่วยเหลือแก่ผู้ใดปรากฏออกมาเป็นรูปธรรม เพียงแค่เป็นผู้ยินดีในกุศลธรรม มีกายสุจริตเป็นต้น ก็ถือว่าเป็นกัลยาณมิตรแล้ว เพราะเป็นผู้ยินดีในกุศลธรรมก็คือ ผู้มีกัลยาณมิตรภายในนั่นเอง โอกาสต่อไปเขาจะแสดงความเป็นกัลยาณมิตร

ที่เป็นรูปธรรมออกมาผ่านทางรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้นว่า การช่วยชี้แนะ บอกกล่าว สั่งสอน แม้จะไม่แสดงออกมาด้วยคำพูด การทำเป็นแบบอย่างในการเป็นผู้ยินดีในกุศลธรรม ก็ถือว่าเป็นกัลยาณมิตร โดยนัยที่สมบูรณ์อยู่แล้วนั่นเอง

2. หลักกัลยาณมิตรธรรม 7

หลังจากที่ได้ศึกษาความหมาย ประเภทและตัวอย่างกัลยาณมิตรแล้ว ในประเด็นนี้เป็นการศึกษา หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ซึ่งเป็นคุณสมบัติของกัลยาณมิตรผู้สมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติทุก ๆ ประการ เพราะการที่ใครสักคนหนึ่งมีจิตหวังเพื่อประโยชน์สุขของคนอื่น เพื่อเป็นบุญนิมิตในทางสร้างสรรค์ สร้างความเจริญด้านจิตใจ การชี้แนะให้คนอื่นดำรงตนอยู่ในทางที่ถูก ที่ดีงาม ชักนำให้กุศลที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น อกุศลที่กำลังจะเกิดขึ้นและที่เกิดขึ้นแล้วให้เสื่อมไปบุคคลผู้มีความปรารถนาอย่างนี้ จำเป็นต้องมีคุณธรรมสำหรับ ฝึกตนเองให้เหมาะกับภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบ ฉะนั้น บุคคลผู้ทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรจึงต้องประกอบด้วยองค์คุณ หรือคุณสมบัติของกัลยาณมิตรถึง 7 ประการ ดังนี้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2500)

2.1 ปิโย หมายถึง เป็นผู้น่ารัก หรือเป็นที่รัก หมายความว่าท่านประกอบด้วยเมตตา ทำให้ผู้ที่เข้าไปหานั่งใกล้รู้สึกว่ามีเพื่อน ทำให้เกิดความชุ่มฉ่ำใจ ไม่อ้าว้างว่าเหว กัลยาณมิตรที่ดีจะทำให้เกิดรู้สึกอย่างไร พระพุทธเจ้าก็ทำให้พระสาวกมีความสดชื่น มีความอบอุ่นใจ มีความสบายใจ ท่านมีเมตตา ท่านมีลักษณะเป็นปิโย ก็จะมีรู้สึกสบายใจ ชุ่มฉ่ำใจ เหมือนมีเพื่อนดูแลอยู่ตลอดเวลา

2.2 ครุ หมายถึงเป็นที่เคารพ มีความหนักแน่น เป็นบุคคลที่อุดมด้วยปัญญาทั้งทางโลก และทางธรรมอย่างพร้อมมูล จนกระทั่งตระหนักและซาบซึ้งได้ดีว่า อะไรถูกอะไรผิด อะไรดี อะไรชั่ว อะไรควรอะไรไม่ควร อะไรเป็นบุญอะไรเป็นบาป แล้วดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้อง ที่เป็นบุญเป็นกุศลอย่างมั่นคงแน่วแน่ ไม่หวั่นไหวต่อความย่ำแย่ของสิ่งแวดล้อมที่ทำให้จิตใจตกต่ำเป็นคนรักความยุติธรรมเป็นที่สุด ไม่ว่าต่อหน้าอย่างไร ลับหลังต้องอย่างนั้น มีความเมตตากรุณาอยู่เป็นนิจกับทุกคนที่เกี่ยวข้อง คุณสมบัตินี้จะหลอมให้กัลยาณมิตรเป็นที่น่าเคารพของชนทั้งปวง

2.3 ภาวนีโย หมายถึง เป็นที่เจริญใจ เป็นแบบอย่างให้เราได้ เราได้ครูอาจารย์เราได้ผู้ที่ท่านมีคุณธรรม มีความประพฤติดีงาม เราก็กเกิดความรู้สึกที่เรียกว่า จรรโลงใจ มีกำลังใจเห็นแบบอย่าง อยากจะทำตาม ก็ทำให้มีความก้าวหน้าในชีวิต มีพุทธพจน์ที่ตรัสถึงพระภิกษุเถระเป็นที่เจริญใจไว้ว่า เพราะประกอบด้วยธรรม 5 ประการคือ “ไม่กำหนดในสิ่งที่เป็นเหตุให้กำหนดไม่ขัดเคืองในสิ่งที่เป็นเหตุให้ขัดเคือง ไม่หลงในสิ่งที่เป็นเหตุให้หลง ไม่โกรธในสิ่งที่เป็นเหตุให้โกรธ ไม่มัวเมาในสิ่งที่เป็นเหตุให้มัวเมา” หรือ “เป็นผู้ปราศจากราคะ เป็นผู้ปราศจากโทสะ เป็นผู้ปราศจากโมหะ เป็นผู้ไม่ลบหลู่คุณท่าน เป็นผู้ไม่ตีตนเสมอ” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2500)

2.4 วตฺตา จ หมายถึง นอกจากจะให้เกิดความรู้สึกอยู่ในใจแล้วยังออกมาเป็นรูปธรรมด้วย คือ วตฺตา จ เป็นผู้สามารถว่ากล่าวตักเตือน เป็นนักพูด คือเป็นผู้ฉลาดในการใช้ถ้อยคำ นำรับฟัง มีเหตุมีผล มีหลักการ พุดถูกจังหวะ การพูดนี้เป็นสิ่งสำคัญอันหนึ่งซึ่งช่วยให้ผู้ทำหน้าที่กัลยาณมิตรประสบความสำเร็จในการชักนำบุคคลผู้หลงผิด ท้อแท้ หมดกำลังใจ หมดความยินดีในการทำหน้าที่ ให้กลับมีความเห็นถูก มีกำลังใจเกิดความยินดีที่จะทำหน้าที่นั้นต่อ

2.5 วจนฺกฺขโม หมายถึง บอกล่าวแล้วบางที่ยังไม่ชัดเจน ยังสงสัยอยู่เข้าไปซักถามเป็นผู้ต่อถ้อยคำสูง ๆ ต่ำ ๆ ได้ คือ บุคคลผู้ทำหน้าที่กัลยาณมิตรนั้นถึงเวลาจะว่ากล่าวสอนจำต้องว่ากล่าวสอน แนะนำการว่ากล่าวสอน แนะนำนั้น แม้จะเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อผู้ฟัง เช่น การพูดเรื่องศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญา สำหรับผู้เป็นมิจฉาทิฐิ ผู้ไม่มีศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญา ย่อมไม่เป็นที่ชอบใจ จึงแสดงออกมาในรูปแบบของการใช้ถ้อยคำที่หยาบคาย ต่อต้านตีเถียน สำหรับผู้เป็นสัมมาทิฐิย่อมชอบใจแสดงออกมาในรูปแบบของการสรรเสริญยกย่องแสดงความพอใจเมื่อธรรมดาเป็นเช่นนี้ ผู้ทำหน้าที่กัลยาณมิตรจะต้องรู้เท่าทัน อดทนได้ ทั้งถ้อยคำที่ไม่น่าปรารถนา และถ้อยคำที่น่าพอใจ คือไม่ยินดียินร้ายจนเกินไป การอดทนต่อถ้อยคำที่ไม่น่ายินดีก็นับว่ายากยิ่งแล้ว สิ่งที่ยากยิ่งกว่าคือ การอดทนต่อสิ่งที่น่ายินดี นี่เป็นอีกด้านหนึ่งที่สำคัญ สำหรับบุคคลผู้ทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร ผู้อดทนต่อถ้อยคำหรือเสียงนี้ ฉะนั้น บัณฑิตหรือผู้ทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรจึงต้องฝึกจิตของตนไม่ให้เอนเอียง คือไม่หวั่นไหว ไม่สะเทือนต่อโลกธรรม 8 ด้วยอำนาจความยินดีหรือยินร้ายให้สมตามพระพุทธพจน์ที่ว่า “ภูเขาศีลาล้วน เป็นแท่งเดียว ย่อมไม่สะเทือนด้วยลมฉันใดบัณฑิตทั้งหลาย ย่อมไม่เอนเอียงในเพราะนินทาและสรรเสริญฉันนั้น.”

2.6 คมฺภีรณฺจ กถิ กตฺตา หมายถึงเป็นผู้ที่กล่าวถ้อยคำหรือเรื่องทีลึกล้ำซึ้งได้ คำกล่าว สอนธรรมดาสามัญก็เป็นความดีของกัลยาณมิตรอยู่ทั่วไปแล้ว แต่กัลยาณมิตรที่มีคุณสมบัติพิเศษที่จะช่วยลูกศิษย์ได้อย่างแท้จริงก็คือ ผู้ที่สามารถนำให้เข้าถึงสิ่งที่ลึกล้ำซึ้งให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป อันนี้จะเป็นปัจจัยที่ทำให้เราสามารถก้าวหน้าในการปฏิบัติ ถ้าเรื่องลึกล้ำซึ้งขึ้นไป ท่านไม่สามารถแนะนำได้เราก็อยู่ในระดับธรรมดา ความก้าวหน้าในการปฏิบัติ ก็ไม่เป็นไปเท่าที่ควรไปไม่ไกล หรือไม่ถึงที่สุดจึงจะต้องมีคุณลักษณะข้อที่ คือสามารถที่จะแถลงชี้แจงเรื่องลึกล้ำซึ้งได้ด้วย ในที่นี้คง หมายถึงเรื่องเกี่ยวกับฌาน วิปัสสนา มรรค ผล และนิพพาน

2.7 โน จฏฐาเน นิโยชเย นอกจากจะช่วยแนะนำในทางที่ดีให้ความรู้เข้าใจ เกิดความรู้สึกในทางที่ดีงามและปฏิบัติถูกต้องแล้ว อีกด้านหนึ่งก็มีกรอบในทางที่ไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียขึ้นคือ โน จฏฐาเน นิโยชเย แปลว่าไม่ชักจูงในสิ่งที่เหลวไหลไร้สาระ หรือในทางที่เสียหาย คือป้องกันไม่ให้ทำในสิ่งที่ไม่เป็น

ประโยชน์เกื้อกูล มีคติเป็นทุกข์ ทำให้เกิดความรู้สึกสบายใจ ปลอดภัยปลอดภัยขึ้นมาว่า จะไม่ทำให้เกิดความเสียหาย และเผอิญไปผิดทาง ชักชวนให้ทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลมีคติเป็นสุข ผู้ต้องการประโยชน์จากการได้คบหามิตร พระพุทธองค์ตรัสว่าควรคบผู้มีคุณสมบัติตามที่กล่าวมา แม้จะถูกขับไล่ก็ควรเข้าไปหา ดังความในพุทธภาษิตที่ตรัสสรุปไว้ว่า “มิตรเป็นที่รัก เป็นที่เคารพ เป็นที่ยกย่อง เป็นนักพูด เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ พูดถ้อยคำลึกซึ้งได้ ไม่ชักนำไปในฐานะในโลกนี้ ในฐานะเหล่านี้มีอยู่ในบุคคลใดบุคคลนั้น จัดว่าเป็นมิตรผู้มุ่งประโยชน์ และอนุเคราะห์ ผู้ต้องการจะคบมิตร ควรคบมิตรเช่นนั้นแม้จะถูกขับไล่ก็ตาม” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 สำหรับครู หรือ คุณสมบัติของครูตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7

1. ครูตามหลัก ปิโย

ปิโย หมายถึง ความน่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสร้างความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเอง ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษาไต่ถาม ชวนใจผู้ที่เข้ามาหา หรือผู้ที่เราคบอยากให้เราคบเราอีกต่อไป จะทำอะไรไม่ว่ากรรมารยาท การแต่งกาย การพูดจา ก็ดูเรียบร้อยดีงามทุกอย่าง ใครเห็นก็อยากคบค้าสมาคมด้วย ผู้ที่เป็นกัลยาณมิตรจาเป็นจะต้องมีคุณสมบัตินี้ เพราะการให้ที่จะให้มิตรที่มาคบหาตนได้รู้สึกภาคภูมิใจว่าได้คบกับมิตรที่ดี ที่จริงแท้ คบแล้วได้ประโยชน์เป็นที่น่าพอใจของมิตร เป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ในความมีมิตรภาพในมนุษย์ได้อย่างแท้จริง บทบาทและหน้าที่ของครู พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูที่สำคัญไว้ความตอนหนึ่งว่า อันความเจริญก้าวหน้าของโลกทุกด้านเป็นผลงานของครูทั้งนั้น โลกจะขาดครูเสียไม่ได้ ครูต้องมีอยู่และต้องรับช่วงต่อไปให้มากขึ้น บรรดาความรู้ทั้งหมดอยู่ที่ครู ถ้าหากขาดครูเสียแล้ว ความรู้ของโลกจักหายไป โลกจะเต็มไปด้วยความโง่ ความหลง ไม่เข้าใจตามความเป็นจริง (พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), 2538)

2. ครูตามหลัก ครุ

น่าเคารพ ในฐานะประพฤติสมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้ และปลอดภัย การทำตัวน่าเคารพนี้ เมื่อมิตรมองดูแล้ว ก็จะรู้สึกว่าจะพึ่งพาอาศัยได้ ความเป็นผู้ใหญ่พอที่จะพึ่งพิงได้ หลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ให้ครูดูน่าเคารพแก่คนอื่น ๆ ได้แก่หลักธรรมที่ว่าด้วยอิทธิบาท 4 อิทธิบาท 4 คือ ธรรมที่ทำให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ทั้งครูอาจารย์และศิษย์ เพราะถ้าใครประพฤติปฏิบัติตามนั้น ความสำเร็จในหน้าที่การงานของตนก็จะบรรลุตามเป้าหมาย ครูอาจารย์ก็เช่นกัน ถ้าประพฤติปฏิบัติตาม การสอนก็จะสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ส่วนนักเรียนก็ทำให้มีความเจริญก้าวหน้า มีผลการเรียนที่ดี เป็นที่น่าเคารพ (พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), 2538)

3. ครูตามหลัก ภาวนีโย

ภาวนีโย หมายถึง น่าเจริญใจ หรือน่ายกย่อง ในฐานะทรงคุณ คือ ความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ๋ยอ้างด้วยซาบซึ้งภูมิใจ เพราะครูถือว่าเป็นบัณฑิต บัณฑิต คือผู้มีปัญญา เป็นนักปราชญ์ อาศัยการดำเนินชีวิต และทำกิจต่าง ๆ ด้วยปัญญา ถ้าจะให้ความหมายของบัณฑิตอย่างลึกซึ้ง ครูเป็นผู้จบการศึกษา จบการศึกษาเกี่ยวกับวิชาความรู้ เกี่ยวกับอาชีพ หรือเกี่ยวกับเทคนิคทั่ว ๆ ไป และต้องเป็นการศึกษาในด้านที่เกี่ยวกับจิตใจ หรือวิญญาณ

4. ครุตามหลัก วัตตาท จ

ในด้านวจีกรรมอันเป็นบทบาทต้นแบบของผู้เป็นกัลยาณมิตร จำเป็นต้องมีบทบาทในการแสดงออกที่เหมาะสม ถูกต้อง และสอดคล้องกับหลักธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งสามารถดึงเข้ามาอธิบายได้หลายหมวดธรรม ดังในหลักของเบญจศีลข้อที่ 4 ก็คือ มุสาวาทาเวรมณี และหลักธรรมทางวจีกรรมที่เป็นไปในทางเจริญรุ่งเรืองสามารถอธิบายขยายความได้ 4 ลักษณะ ผลักดันไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตทั้งสิ้น คือ

4.1 มุสาวาทิ ปหาย ฯเปฯ น สมปชานมุสา ภาสิตา โหติ ละการพูดเท็จ ไม่ยอมกล่าวเท็จ เพราะเหตุตนเอง ผู้อื่น หรือเพราะเห็นแก่ผลประโยชน์ใด ๆ คือการเว้นขาดจากการกล่าวคำเท็จ หมายความว่า ไม่กล่าวตามความเป็นจริง หรือกล่าวคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงอันเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน พูดเพื่อหลอกลวง ด้วยเจตนาที่ทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิดซึ่งประกอบด้วยโลภะ และโทสะ เพราะเห็นแก่อำภิส (สิ่งของ) เล็ก ๆ น้อย ๆ

4.2 ปิสุณฺ วาจํ ปหาย ฯเปฯ สมคคกรณํ วาจํ ภาสิตา โหติ ละการพูดคำส่อเสียดช่วยสมานคนที่แตกร้างกัน ส่งเสริมคนที่สมัครสมานกัน ขอบกล่าวถ้อยคำที่สร้างสามัคคี คือการเว้นขาดจากการประพฤติ วาจาส่อเสียด หมายความว่า การพูดยุยงให้คนอื่นเกิดความแตกร้างกันคือฟังความฝ่ายนี้แล้วไปบอกฝ่ายโน้นเพื่อทำลายฝ่ายนี้ หรือฟังความฝ่ายโน้นแล้วมาบอกฝ่ายนี้เพื่อทำลายฝ่ายโน้น ยุยงให้เกิดความแตกแยกกันแตกความสามัคคีกัน ให้เกิดความเดือดร้อนทั้งสองฝ่าย

4.3 ผรุสํ วาจํ ปหาย ฯเปฯ พหุชนมนาปา ตถารูปี วาจํ ภาสิตา โหติ ละคำหยาบ พูดแต่คำสุภาพอ่อนหวาน คือการเว้นขาดจากการประพฤติวาจาหยาบ หมายถึง การพูดคำหยาบคาย กล่าวแข็ง หยาบคายร้าย กากกับคนอื่น กระทบกระทั้งเสียดสีคนอื่น ให้ได้รับความเจ็บใจเดือดร้อนใจก่อให้เกิดความโกรธโดยเจตนา

4.4 สมผลปปลาปิ ปหาย ฯเปฯ กาลวาที ภูตวาที อดถวาที ฌมฺมวาที วินยวาที นิธานวตี วาจํ ภาสิตา โหติ ละการพูดเพ้อเจ้อ พูดแต่คำจริงมีเหตุผล มีสารประโยชน์ ถูกกาลเทศะ คือการเว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ หมายถึง พูดเหลวไหลไม่เป็นประโยชน์ พูดไม่ถูกกาลเวลา พูดไม่มีเหตุผลไร้สาระ พูดคำไม่จริง พูดไม่มีหลักฐาน พูดไม่มีกำหนด ไม่ประกอบด้วยธรรมวินัย (พระธรรมปิฎก, 2542)

5. ครุตามหลัก วจนภขโม

ครุ นอกจากจะเป็นต้นแบบในหลายๆ ด้านแล้ว ความอดทนอดกลั้นในอุปสรรคต่าง ๆ แล้ว โดยการที่ยึดหลักขันติและโสรัจจะ เป็นธรรมที่ทำให้เกิดความงดงาม ซึ่งพระไตรปิฎก ส่วนพระอภิธรรมปิฎกได้ให้ความหมายของคำว่า “ขันติ” หมายถึง ความอดทน กิริยาที่อดทน ความอดกลั้นความไม่ดูร้าย ความไม่เกรี้ยวกราด ความเข้มแข็งแห่งจิต1 และ “โสรัจจะ” หมายถึง ความไม่ล่องละเมิดทางกาย ความไม่ล่องละเมิดทางวาจา ความไม่ล่องละเมิดทั้งทางกายและทางวาจา หรือความสำรวมในศีลทั้งหมด (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) โสรัจจะนั้น สามารถแปลตามศัพท์ได้ว่า ความเข้มแข็งแจ่มใส (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน), 2531)

6. ครุตามหลัก คมภีรณจ กถํ กตทา

คุณสมบัติในหัวข้อนี้ถือเป็นหน้าที่ของผู้เป็นกัลยาณมิตรโดยตรง ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในพระพุทธศาสนาที่สามารถทำให้พุทธธรรมขยายวงกว้างออกไปได้อย่างงดงาม เพราะเหตุแห่งการศึกษา และ

ฝึกฝนพัฒนาตนแล้วจึงทำให้สามารถที่จะนำความรู้ความสามารถที่ตนได้ฝึกฝนดีแล้วในระดับต่างตามความพร้อมของแต่ละคนลักษณะการแนะนำ ที่ได้ผลคงจะต้องศึกษาจากต้นแบบของยอดกัลยาณมิตรอย่าง พระพุทธเจ้า ซึ่งมีหลักธรรมที่แสดงให้ทราบถึงอาการในการสั่งสอน และแนะนำประโยชน์ของพระองค์ ที่ทำให้คำสอนเหล่านั้นควรแก่การปฏิบัติตาม และทำให้ผู้ฟังเกิดการน้อมใจ เลื่อมใสมั่นใจในพระองค์อย่างไม่มีข้อกังขาใด ๆ อันมีหลักอยู่ 3 ประการ ดังนี้

6.1 อภิญญาธรรมเทศนา ทรงแนะนำโดยแสดงธรรมด้วยความรู้ยิ่ง ทรงรู้อย่างเห็นจริงด้วยพระองค์เองแล้ว จึงทรงสอนผู้อื่น เพื่อให้รู้อย่างเห็นจริงตาม ในธรรมที่ควรรู้อย่างเห็นจริง

6.2 สนิทานธรรมเทศนา ทรงแนะนำโดยทรงแสดงธรรมอย่างมีเหตุผล ทรงสั่งสอนชี้แจงให้เห็นเหตุผลไม่เลื่อนลอย มีหลักมีเกณฑ์ ไม่ตัดตอนให้เสียเนื้อความ ทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้โดยไมยาก

6.3 สัมปาฏิหาริย์ธรรมเทศนา ทรงแนะนำโดยทรงแสดงธรรมให้เห็นจริงได้ผลเป็นอัศจรรย์ ทรงสั่งสอนให้มองเห็นชัดเจนสมจริงจนต้องยอมรับ และนำไปปฏิบัติได้ผลจริงเป็นอัศจรรย์ จนผู้ปฏิบัติตามเห็นจริงดังที่พระองค์ตรัสไว้ (พระธรรมปิฎก, 2546)

7. ครุตามหลัก โน จฏฐาเน นโยชเย

องค์ประกอบที่สำคัญที่จะพัฒนาเยาวชนคือ สถาบันการศึกษา ในที่นี้ก็คือบทบาทและหน้าที่ของครูและอาจารย์ผู้สอน พระพรหมมั่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูที่สำคัญไว้ความตอนหนึ่งว่า “...อันความเจริญก้าวหน้าของโลกทุกด้านเป็นผลงานของครูทั้งนั้น โลกจะขาดครูเสียไม่ได้ ครูต้องมีอยู่ และต้องรับช่วงต่อไปให้มากขึ้น บรรดาความรู้ทั้งหมดอยู่ที่ครู ถ้าหากขาดครูเสียแล้ว ความรู้ของโลกจักหายไป โลกจะเต็มไปด้วยความโง่ ความหลง ไม่เข้าใจตามความเป็นจริง” (พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), 2538)

จากความสำคัญดังกล่าว นำมาซึ่งการศึกษาบทบาทของครูที่ดี เพื่อการพัฒนาเด็กทั้งนี้เนื่องจากในปัจจุบันสภาพแวดล้อมทางสถาบันการศึกษามีบทบาทหน้าที่คล้ายกับสถาบันครอบครัว ส่วนหนึ่งเนื่องด้วยเด็กและเยาวชนยังคงต้องใช้ชีวิตในการศึกษาหาความรู้อยู่ในโรงเรียน หากเด็กและเยาวชนไม่ได้รับการเอาใจใส่ในด้านการศึกษา อบรมบ่มนิสัยอย่างดีพอ ย่อมจะมีผลต่อการสร้างปัญหาทางพฤติกรรมของเด็กได้ในอนาคต ซึ่งนักวิชาการเชื่อว่า พฤติกรรมการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ส่วนหนึ่งเป็นผลที่ได้มาจากพฤติกรรมด้านลบที่ได้รับมาจากโรงเรียน (โสภณ ชีปิลมันน์, 2536)

ครูและอาจารย์ นอกจากจะมีบทบาทด้านการอบรมสั่งสอนให้เด็กมีความรู้ทางการศึกษาแล้ว การที่ครูได้ชื่อว่าเป็นแม่พิมพ์ จึงชี้ให้เห็นบทบาทสำคัญอันเป็นต้นแบบที่ดี ซึ่งเด็กผู้เป็นอนาคตอันสำคัญของชาติ จะประพฤติและปฏิบัติตามในเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรม เพราะปัจจุบันสังคมการศึกษาเปลี่ยนจากวัดมาเป็นสถาบันการศึกษาแล้ว ทั้งนี้ สถาบันการศึกษา คือ ครู และอาจารย์ นอกจากการทำหน้าที่ให้ความรู้ทางด้านวิชาการแล้ว ยังมีความจำเป็นที่จะต้องทำหน้าที่ในการอบรมปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดมีขึ้นในตัวเด็กอีกด้วย ครูอาจารย์พึงอนุเคราะห์ศิษย์ตามหลักการดังนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2548)

1. แนะนำฝึกอบรมให้เป็นคนดี
2. สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง

3. สอนศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง
4. ส่งเสริมยกย่องความดีงามให้ปรากฏ
5. สร้างเครื่องคุ้มภัยให้สารทิศ คือ สอนฝึกศิษย์ให้ใช้วิชาเลี้ยงชีพได้จริง และรู้จักดำรงตนได้ด้วยดี

(มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ที่กล่าวมาข้างต้น คือ ทักษณทศ (ทศเบื้องขวา) กล่าวถึง ครูอาจารย์ ย่อมจะอนุเคราะห์ศิษย์ทั้งหลาย ด้วยประการต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้

อย่างไรก็ตามการปฏิบัติต่อกันระหว่างครูอาจารย์กับลูกศิษย์ เป็นอีกองค์ประการหนึ่งของการพัฒนาเด็กที่มีอาจจะหลีกเลี่ยงได้ บุคคลที่จะเป็นครูได้นั้นไม่ใช่เป็นผู้ที่รับจ้างสอนหนังสือเป็นอาชีพ หรือใช้สติปัญญาเป็นสินค้าขายความรู้เพื่อเอาเงินมาเลี้ยงชีวิต ครูอาจารย์ต้องเป็นผู้นำทางฝ่ายวิญญาณ (พุทธทาสภิกขุ, ม.ป.ป.)

สรุป

กัลยาณมิตรธรรมทั้ง 7 ประกอบด้วย เป็นที่รักที่พอใจ หรือปิโย สร้างความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเองชวนให้อยากเข้าไปปรึกษาไต่ถาม ไม่ว่าจะกิริยามารยาท การแต่งกาย การพูดจา ก็ดูเรียบร้อยดีงามทุกอย่าง ใครเห็นก็อยากคบค้าสมาคมด้วย, เป็นที่น่าเคารพ หรือครู ประพฤติสมควรแก่ฐานะให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้ และปลอดภัย มีความเป็นผู้ใหญ่พอที่จะพึ่งพิงได้ เป็นที่น่าเจริญใจน่ายกย่อง หรือภาวนีโย ในฐานะทรงคุณมีความรู้และภูมิปัญญาแท้จริงทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง เป็นนักพูดหรือวตถา จ รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไหร่ควรพูดอะไร อย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดีในเมื่อมิตรทำไม่ถูกต้อง หรือรู้ไม่จริง เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ หรือ วจนกขโม เป็นผู้พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา ซักถาม คำเสนอ และวิพากษ์วิจารณ์ อดทนฟังได้ไม่เบื่อไม่ฉุนเฉียว เป็นผู้ถ่อมเรื่อง ล้ำลึกได้ หรือ คมกิริณจ กถ กตถา สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อน ให้เข้าใจสำหรับหลักธรรมที่ทำความเข้าใจทั้ง 7 นี้ เป็นหลักธรรมที่สามารถปฏิบัติได้จนถึงที่สุด คือหลุดพ้นจากกิเลส การเข้าถึงซึ่งพระนิพพาน หรือโลกุตระธรรม ขณะเดียวกัน ก็มีผลต่อผู้ปฏิบัติในระดับโลกียธรรม คือความงามที่เกิดขึ้นในใจตน เกิดจากการประพฤติปฏิบัติ และส่งผลให้เกิดเป็นความงามที่ประทับใจต่อผู้พบเห็น ไม่ใช่ความงามที่เกิดจากการเสกสรรปั้นแต่ง จากการแต่งเติมภายนอกปกปิดด้วยเครื่องสำอางที่ฉาบฉวยไม่ยั่งยืน จนลึ้มที่จะทำให้เกิดความงามจากข้างในใจ ที่เกิดขึ้นจากการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง ส่งผลตามมาทำให้เกิดความงามภายในและภายนอก สามารถรับรู้ได้ถึงถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เป็นความงามที่สุข สงบ มีความอิมใจ ส่งผลให้หน้าตาอิมยิ้มแจ่มใส ผิวพรรณสะอาด ผ่องใส ไม่มีความหม่นหมองมาแผ้วพานหลักธรรมที่ทำให้งามทั้ง 7 สามารถสรุปในกรอบของของการความงามภายในและความงามภายนอกได้

จากการศึกษาแนวทาง และกระบวนการการนิเทศภายในสถานศึกษา ผู้บริหาร คณะครู และบุคลากรทางการศึกษาจึงได้ร่วมกันประชุมวางแผน กำหนดแนวทางในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้วยกระบวนการนิเทศภายในตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 เพื่อการพัฒนาครูทุกระดับตามแนวทางหลักกัลยาณธรรม เพื่อเพิ่มศักยภาพในการสอนและการเป็นแม่พิมพ์ที่ดีมีคุณธรรม นอกจากนี้จะสอนให้คนมีวิชาความรู้แล้วควรชี้ให้เห็นคุณค่า และปลูกฝังอุปนิสัยให้ศิษย์มีการใช้ชีวิตอย่างถูกต้อง เพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีงามดังที่บรรพชนได้เคยประพฤติปฏิบัติ และสั่งสอนไว้

3.1.2 ขั้นตอนการออกแบบกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา

1) การวางแผน (P: Plan)

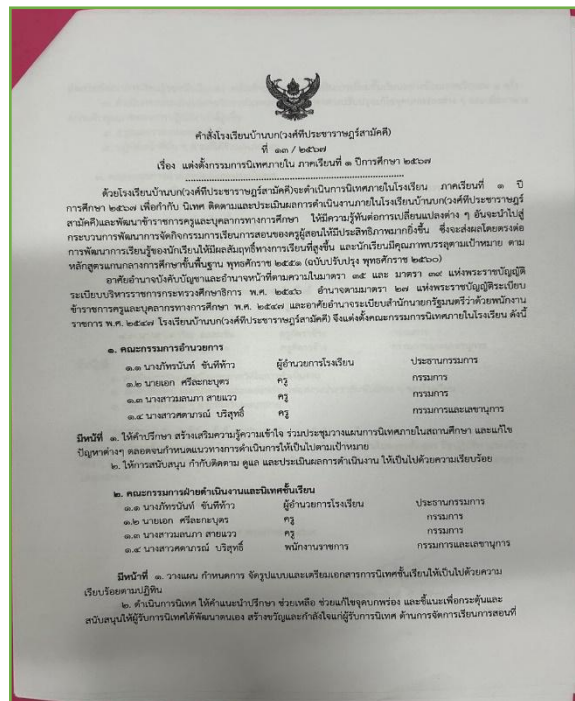
1. ประชุมคณะครู และบุคลากรทางการศึกษาร่วมวางแผนการดำเนินงานกิจกรรมการนิเทศภายในสถานศึกษา

รูปภาพที่ 1 ภาพการประชุมวางแผนการดำเนินงาน

รูปภาพที่ 2 ภาพการประชุมกรรมการสถานศึกษา

2. ออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงานกิจกรรมนิเทศการสอนภายในสถานศึกษาเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยหลักกัลยาณมิตรธรรม 7

รูปภาพที่ 3 คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศภายในสถานศึกษา

3. ทบทวนระบบ และกลไกการประกันคุณภาพ ขั้นตอนการนิเทศภายใน

สถานศึกษา

รูปภาพที่ 4 แบบบันทึกรายงานผลการ PLC

รูปภาพที่ 5 หลักสูตรสถานศึกษาปีการศึกษา

4. กำหนดนโยบายในการนิเทศภายในสถานศึกษาด้วยหลักกัลยาณมิตรธรรม 7

5. ร่วมกำหนดปฏิทินในการออกนิเทศติดตามในแต่ละปีการศึกษา

ปฏิทินการดำเนินงานการนิเทศภายในโรงเรียน
โรงเรียนบ้านบก(วงศ์ที่ประชาราษฎร์สามัคคี)ประจำภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567
ระหว่างวันที่ 16 พฤษภาคม 2567 - 10 ตุลาคม 2567

วันที่	เวลา	ผู้รับการนิเทศ	ชั้น
23 พฤษภาคม 2567 (ครั้งที่ 1)	09.00 - 09.30 น.	คณะกรรมการประชุมวางแผน	-
	09.30 - 10.00 น.	นางสาวดารีน ละมั่งชัย	อนุบาล 2,3
	10.00-10.30 น.	นางสาววิภา วงศ์ดี	ป.1
	10.30-11.00 น.	นางสาวอุไรวรรณ มณีพรรณ	ป.2
	11.00-11.30 น.	นายเอก ศรีถยะบุตร	ป.3
	13.00 - 13.30 น.	นางสาวโซนิบา ขูกภาพ	ป.4
	13.30-14.00 น.	นางสาวมณิกา สายแหว	ป.5
14.30-15.00 น.	นางสาวศรดาภรณ์ วิสุทธิ์	ป.6	
15.00-16.30 น.	คณะกรรมการประชุมสรุปผล จัดทำรายงานการนิเทศ(ครั้งที่1)		
25 มิถุนายน 2567 (ครั้งที่ 2)	09.30 - 10.00 น.	นางสาวดารีน ละมั่งชัย	อนุบาล 2,3
	10.00-10.30 น.	นางสาววิภา วงศ์ดี	ป.1
	10.30-11.00 น.	นางสาวอุไรวรรณ มณีพรรณ	ป.2
	11.00-11.30 น.	นายเอก ศรีถยะบุตร	ป.3
	13.00 - 13.30 น.	นางสาวโซนิบา ขูกภาพ	ป.4
	13.30-14.00 น.	นางสาวมณิกา สายแหว	ป.5
	14.30-15.00 น.	นางสาวศรดาภรณ์ วิสุทธิ์	ป.6
15.00-16.30 น.	คณะกรรมการประชุมสรุปผล จัดทำรายงานการนิเทศ(ครั้งที่2)		
23 กรกฎาคม 2567 (ครั้งที่ 3)	09.30 - 10.00 น.	นางสาวดารีน ละมั่งชัย	อนุบาล 2,3
	10.00-10.30 น.	นางสาววิภา วงศ์ดี	ป.1
	10.30-11.00 น.	นางสาวอุไรวรรณ มณีพรรณ	ป.2
	11.00-11.30 น.	นายเอก ศรีถยะบุตร	ป.3
	13.00 - 13.30 น.	นางสาวโซนิบา ขูกภาพ	ป.4
	13.30-14.00 น.	นางสาวมณิกา สายแหว	ป.5
	14.30-15.00 น.	นางสาวศรดาภรณ์ วิสุทธิ์	ป.6
15.00-16.30 น.	คณะกรรมการประชุมสรุปผล จัดทำรายงานการนิเทศ(ครั้งที่3)		

รูปภาพที่ 6 ปฏิทินการดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษา

6. ศึกษาสภาพปัญหาของโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่พระราชราษฎร์สามัคคี) ด้วยการสรุปผลการดำเนินงานในแต่ละปีการศึกษา ได้แก่การจัดทำ SAR ในทุกปีการศึกษา

7. วิเคราะห์สภาพปัญหาจุดอ่อน จุดแข็ง ปัญหาอุปสรรค และโอกาสในการแก้ไขปัญหา (SWOT)

2) ขั้นตอนการดำเนินงาน (D: Do)

กระบวนการทำงาน กรอบสำคัญการนิเทศที่ทำให้ทีมนิเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

- ผู้บริหารแบ่งหน้าที่ชัดเจนในกระบวนการนิเทศไม่ทับซ้อน ทีมนิเทศแต่ละคนมีหน้าที่ที่รับผิดชอบชัดเจน

- ผู้บริหารและทีมนิเทศมีแนวทางปฏิบัติร่วมกัน เพื่อยึดถือและปฏิบัติในกรอบเดียวกัน ที่สำคัญคือการนิเทศนี้ยึดธรรมเนียมสำหรับทุกฝ่าย ไม่เอินเอียงเข้าข้างผู้ใดผู้หนึ่ง

- กระบวนการนิเทศ มีความชัดเจน มีปฏิทินการนิเทศและเครื่องมือนิเทศเพื่อให้ทีมนิเทศสามารถนิเทศได้ตามเป้าหมาย และมีประสิทธิภาพผ่านขั้นตอน กระบวนการนิเทศที่วางไว้

- กระบวนการนิเทศปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ที่เหมาะสม มีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ เพื่อให้การนิเทศมีประสิทธิภาพ

1. ค้นหาปัญหา เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน/การทำงานของครู ที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ว่าเกิดขึ้นจากสาเหตุใด โดยมีปัจจัยใดเข้ามามีเกี่ยวข้อง มีแนวโน้มของปัญหา อย่างไร และมีผลกระทบใดที่จะเกิดขึ้นด้วยการจัดกิจกรรมเปิดใจ กิจกรรมนี้ผู้บริหารและทีมนิเทศของโรงเรียนได้สร้างแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับความต้องการนิเทศของครูผู้สอน เพื่อค้นหาสาเหตุของ ปัญหาครูผู้สอนโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่พระราชราษฎร์สามัคคี) โดยขอความร่วมมือให้ผู้ตอบแบบสอบถามเปิดใจอย่างเต็มที่ โดยการให้ ข้อมูลตามความเป็นจริง ครบถ้วน และตกลงกันอย่างเป็นกัลยาณมิตร ยืดหยุ่น และเหมาะสม ซึ่งทีมนิเทศ ได้จัดส่งแบบสอบถามให้ครูผู้สอนก่อนล่วงหน้าวันประชุม แล้วนำมาหารือกันในวันประชุมอีกครั้งหนึ่งซึ่งเป็น การเปิดใจของครูแต่ละคนในโรงเรียน ในการประชุมผู้บริหารเป็นผู้สร้างความตระหนักและความเข้าใจ เกี่ยวกับความสำคัญที่ต้องมีการนิเทศภายในโรงเรียนโดยการชี้แจงแนวทาง และจุดมุ่งหมายของการนิเทศ ภายในให้ครูผู้สอนทราบ และครูมีความต้องการให้นิเทศอย่างไร แล้วจึงหาข้อตกลงร่วมกันว่าควรจะเป็น อย่างไร เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการวางแผนการนิเทศภายในโรงเรียน

2. วางแผนการนิเทศ การวางแผนการนิเทศเป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งในการบริหารงานนิเทศเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการนิเทศ ที่มีประสิทธิภาพ และเน้นการทำงานที่เป็นระบบ เพื่อประโยชน์ของสถานศึกษา ผู้บริหารและทีมนิเทศได้ ระดมความคิด วิเคราะห์ปัญหาที่ได้จากแบบสอบถามโดยการรวบรวมแบบสอบถาม แล้วนำมาสรุปและ เรียงลำดับความต้องการจากมากที่สุด-น้อยที่สุด ซึ่งครูผู้สอนโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่พระราชราษฎร์สามัคคี) มีความต้องการรับการนิเทศ กำกับ ติดตาม ช่วยเหลือในเรื่องการจัดการเรียนการสอนมากที่สุด จากนั้นทีมนิเทศแต่ละคนได้นำเสนอวิธี แก้ปัญหาจากประสบการณ์และผลการวิจัยที่สามารถอ้างอิงได้ แล้วนำเสนอผลการระดมความคิด เมื่อ นำเสนอเสร็จสิ้น ดำเนินการอภิปรายสรุปและเลือก

วิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสม นำข้อมูลที่ได้มาจัดท า เอกสารนิเทศภายใน เช่น คู่มือการนิเทศ ปฏิทินการนิเทศ กิจกรรมการนิเทศ แบบบันทึกการนิเทศ

3. นิเทศติดตาม “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” กระบวนการนิเทศติดตามที่น้อมนำหลักคิดตามศาสตร์พระราชาราชของรัชกาลที่ 9 ให้การนิเทศภายในของโรงเรียนบ้านมูโนะมีความยั่งยืน โดยมีเป้าหมายอยู่ที่คุณภาพของครูผู้สอน มีรายละเอียด ดังนี้

เข้าใจ (Understanding) คือ การสร้างให้เกิดความมั่นใจในข้อมูลพื้นฐานด้วยการศึกษาข้อมูลทุกมิติของโรงเรียน ค้นหารากฐานของปัญหา รวบรวมองค์ความรู้ คือ รู้ชัดปัญหา ข้อมูลพื้นฐาน ความต้องการ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น นโยบาย เป้าหมายของโรงเรียน และรู้บริบทของครูผู้สอนที่จะรับการนิเทศแต่ละคนเชิงลึก โดยผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนร่วมกันวางแผนแก้ไขปัญหาคำจัดการเรียนการสอนทำให้มีข้อมูลนักเรียนรายบุคคลไปออกแบบการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมกับผู้เรียน และข้อมูลการจัดการเรียนรู้ที่ไม่สนองความต้องการของผู้เรียนและหลักสูตร ร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ ทำให้มีแผนการจัดการเรียนรู้ หลักการทฤษฎี ศาสตร์การสอนเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่ประชาราษฎร์สามัคคี)

เข้าถึง (Connecting) คือ ดำเนินการนิเทศตามปฏิทินที่กำหนด เป็นการนิเทศแบบกัลยาณมิตรธรรม 7 โดยมุ่งสร้างความเข้าใจ ความมั่นใจ แก้ปัญหา ชี้แนะ และเติมเต็มให้กับผู้รับการนิเทศ โดยใช้ยุทธศาสตร์ที่สำคัญเป็นหลักในการนิเทศภายในโรงเรียน คือ การมีส่วนร่วม นิเทศเป็นระบบ โดยใช้การนิเทศที่หลากหลาย เช่น การสังเกตการสอน การเยี่ยมชั้นเรียน เป็นต้น ผู้บริหารสถานศึกษาและทีมนิเทศได้สังเกตการจัดการเรียนรู้ ทำให้ทราบผลการสอนที่ครูผู้สอนได้ออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) บูรณาการกับใช้สื่อเทคโนโลยีทางไกล (DLTV/DLIT) เพื่อการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของผู้เรียน ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ในรูปแบบของ On Site และ Online ผ่านดิจิทัลแพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น Google Meet, Page Facebook, Line เพื่อสะท้อนการ จัดการ เรียนรู้ของครู ให้คำแนะนำและขอเสนอแนะในการปรับปรุง พัฒนาการจัด การเรียนรู้ตลอดจน ชื่นชมและให้ขวัญกำลังใจ

พัฒนา (Development) คือ การพัฒนาศักยภาพให้ครูผู้สอน โดยผู้บริหารสถานศึกษามีการใช้ วิจัยเป็นฐานในการบริหารจัดการโรงเรียนด้วยกระบวนการ PLC ถือเป็นเครื่องมือส่งเสริม การศึกษาอย่าง หนึ่งที่ช่วยให้ครูผู้สอนได้ทราบถึงแนวทางในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาคำที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพในการเรียนการสอน จากการศึกษาวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล ทำให้ได้ข้อมูลของปัญหาที่เกิดขึ้นรวดเร็วและหา แนวทางในการแก้ไขปัญหาคำอย่างเหมาะสม การจัดทำวิจัยในชั้นเรียนสามารถนำไปเป็นแบบอย่างในการ แก้ไขปัญหาในลักษณะเดียวกันได้ ดังนั้นครูผู้สอนจึงมีการจัดทำ วิจัยในชั้นเรียนภาคเรียนละ 1 ครั้ง ซึ่งจะ ช่วยให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การจัดทำ วิจัยในชั้นเรียนนั้น มีประโยชน์อย่าง มากในการส่งเสริมและพัฒนาการศึกษา สามารถช่วยแก้ไขและพัฒนา ผู้เรียนในชั้นเรียนได้อย่างมี ประสิทธิภาพ ช่วยให้เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาหรือส่งเสริมการเรียนรู้

ของผู้เรียน นอกจากนี้ยังเป็นผลงานในการเสนอพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือนหรือขอเลื่อนวิทยฐานะ และเป็นส่วนหนึ่งในการประเมิน มาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนอีกด้วย

3. สะท้อน/สรุปผล (C: Check) หลังการนิเทศทุกครั้ง ผู้บริหาร ทีมนิเทศและผู้รับการนิเทศได้จัดให้มีการทบทวนผลการปฏิบัติงาน (After Action Review : AAR) เพื่อเป็นเครื่องมือถอดบทเรียน หรือองค์ความรู้ เป็นการรวบรวมบทเรียนที่ได้จากการนิเทศ มีเป้าหมายที่จะเพิ่มประสิทธิภาพของการนิเทศนั้นๆ เพื่อให้สามารถทำได้ดีขึ้นในครั้งต่อไป ซึ่งการทำ AAR จะอยู่ในส่วนหนึ่งของวงจรแห่งการวางแผนการเตรียมความพร้อม การปฏิบัติและ การทบทวน เป็นการทบทวนวิธีการนิเทศ ทั้งด้านความสำเร็จและปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ ไม่ใช่เพื่อค้นหาคนที่ ทำผิดพลาดไม่ใช่การกล่าวโทษใครทั้งสิ้นแต่เป็นการทบทวนเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การนิเทศ เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นและไม่ให้เกิดปัญหานี้ขึ้นอีกในขณะเดียวกันก็ คงไว้ซึ่งวิธีการที่ดีอยู่แล้วเพื่อนำไปสู่การ วางแผนดำเนินการนิเทศในครั้งต่อไปที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4. การกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงานผล (A: Act) การติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานของสถานศึกษาปฏิบัติเป็นระยะ และเมื่อสิ้นสุดกระบวนการนำผลการ ติดตาม ตรวจสอบ สู่การวิเคราะห์ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการดำเนินงาน และใช้ข้อมูลสารสนเทศ เพื่อการวางแผนพัฒนาการดำเนินงานต่อไป โดยใช้เทคนิคการชี้แนะ (Coaching) หลักการในการกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงานผล ยึดหลักการ ดังนี้

1) ความเป็นระบบ (System) ในการปฏิบัติงานยึดหลักการความมีระบบ แบบแผน เป็นขั้นเป็นตอนที่ชัดเจน

2) การมีส่วนร่วม (Collaboration) ในการปฏิบัติงานยึดหลักการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ทำงานเป็นทีม มีความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

3) ความพอเพียง (Sufficiency) ในการปฏิบัติงานยึดหลักการความพอเพียง ตระหนักถึงความคุ้มค่าของการใช้งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ มีความพอประมาณ และมีเหตุมีผลรองรับในการดำเนินงาน

หลักการกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงานผล ดำเนินการ ดังนี้

1. สร้างไลน์กลุ่มเพื่อติดต่อประสานงาน และให้คำปรึกษา
2. ประชุม PLC เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้คำปรึกษา และข้อเสนอแนะต่างๆ ในการดำเนินการ

3. ลงนิเทศ ติดตาม และทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้คำปรึกษา และข้อเสนอแนะต่างๆ ในการดำเนินการ

4. รายงานผลการนิเทศทั้งต่อผู้บริหารในสถานศึกษา และหน่วยงานต้นสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 รวมทั้งจัดทำข้อมูลการนิเทศของโรงเรียนต่อไป

รูปภาพที่ 7 การนิเทศภายในสถานศึกษา

รูปภาพที่ 8 การนิเทศภายในสถานศึกษา

รูปภาพที่ 9 การนิเทศภายในสถานศึกษา

รูปภาพที่ 10 การนิเทศภายในสถานศึกษา

รูปภาพที่ 11 การนิเทศจากหน่วยงานต้นสังกัด

รูปภาพที่ 12 การนิเทศจากหน่วยงานต้นสังกัด

4. ผลการดำเนินการ/ประโยชน์ที่ได้รับ

4.1 ผลที่เกิดตามวัตถุประสงค์

จากการดำเนินการการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้วยรูปแบบการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาด้วยหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในการดำเนินการประกันคุณภาพตามแนวทางที่สถานศึกษากำหนด ดังนี้

1. นักเรียนโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่พระราชราษฎร์สามัคคี) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นในทุกรายวิชาตามค่ามาตรฐานทางการศึกษาที่กำหนด โดยมีผลการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาภาษาไทยนักเรียนทุกระดับชั้นมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับ 3 ขึ้นไป ในปีการศึกษา 2566 คิดเป็นร้อยละ 91.88 และในปีการศึกษา 2565 คิดเป็นร้อยละ 82.01 ซึ่งมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษาไทยเพิ่มขึ้นจากปีการศึกษา 2565 คิดเป็นร้อยละ 9.87 มีผลการทดสอบ O-NET ในปีการศึกษา 2566 ในระดับโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 65.03 ในระดับ สพฐ. คิดเป็นร้อยละ 56.20 และในระดับประเทศคิดเป็นร้อยละ 57.30 โดยมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าระดับประเทศ ผลการทดสอบ NT ในปีการศึกษา 2566 ในระดับประเทศร้อยละ 62.58 อยู่ในกลุ่มคุณภาพระดับ ดี ผลการประเมินความสามารถด้านการอ่านของผู้เรียน (RT) คะแนนเฉลี่ยระดับประเทศคิดเป็นร้อยละ 79.00 โดยอยู่ในระดับคุณภาพดีมาก

ซึ่งอ้างอิงจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และผลคะแนนการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินิพื้นฐาน (O-NET) ผลการประเมินคุณภาพผู้เรียน (NT) และความสามารถด้านการอ่านของผู้เรียน (RT) พบว่าความสามารถด้านการอ่านของผู้เรียนในทุกระดับชั้นมีการเพิ่มขึ้นในทุกปีการศึกษา ซึ่งสามารถสรุปได้ว่านวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยด้วยนวัตกรรมแนวปฏิบัติอันเป็นเลิศกิจกรรมครอบครัวรักการอ่าน ของโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่พระราชราษฎร์สามัคคี) เป็นนวัตกรรมที่สามารถนำมาใช้พัฒนาการอ่าน การเขียนของผู้เรียนได้จริงในทุกระดับชั้น

2. ครูและบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานตามระบบประกันคุณภาพ ภายในสถานศึกษา การมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐานการศึกษา การกำหนดค่าเป้าหมาย โดยใช้ข้อมูล สารสนเทศจากผลการประเมินการปฏิบัติงานจริงของครูมาใช้เป็นฐาน ไปจนถึงเป็นผู้มีส่วนร่วมในการประเมิน คุณภาพภายในสถานศึกษา หรือติดตาม ตรวจสอบ ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบประกัน ครู และบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่พระราชราษฎร์สามัคคี) สามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้วยกระบวนการนิเทศภายในด้วยหลักกัลยาณมิตรได้หลากหลายมากขึ้น

3. ครู และบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่พระราชราษฎร์สามัคคี) ได้รับการพัฒนา โดยกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษาด้วยรูปแบบการนิเทศภายในด้วยหลักกัลยาณมิตรที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น มีการประเมินคุณภาพประจำปี เป็นการประเมินแบบองค์รวม (Holistic assessment) ยึดหลักการตัดสิน ระดับคุณภาพมาตรฐานบนพื้นฐานของร่องรอยหลักฐานเชิงประจักษ์ มีการทบทวนผลการประเมิน โดยบุคคล ระดับเดียวกัน (peer review) มีการติดตามตรวจสอบ ประเมิน โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถและ ประสบการณ์คล้ายกัน เพื่อร่วมกันวิเคราะห์และให้ข้อสังเกต ข้อเสนอแนะ เชิงพัฒนาในการปฏิบัติงานประเมิน โดยกัลยาณมิตร ทำให้ได้ข้อมูลที่ตรงไปตรงมา จริงใจและปราศจากอคติ

4.2 ผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินการ

จากการใช้กระบวนการนิเทศด้วยหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ครู และบุคลากรทางการศึกษา ของโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่ประชาราษฎร์สามัคคี) ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบตามกระบวนการนิเทศ ตามกระบวนการวงจร PDCA ส่งผลให้ครูและบุคลากรมีผลงานการปฏิบัติที่เป็นเลิศดังนี้

1. รางวัลครูต้นแบบการจัดการเรียนรู้ Active Learning ประจำปีงบประมาณ 2567 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ระดับดี

2. รางวัลชนะเลิศ ระดับยอดเยี่ยม ในการประกวดนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 ของครุนักวิจัย ในโครงการวิจัย รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการวิจัยและพัฒนา นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.3 ประโยชน์ที่ได้รับ

ด้านผู้เรียน

ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยระดับสถานศึกษา และระดับชาติสูงขึ้น (อ้างอิงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หรือ ผลการประเมิน RT ,NT,ONET ที่สูงกว่าระดับชาติ) หรือมีนักเรียนได้คะแนนสูง

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาภาษาไทยนักเรียนทุกระดับชั้นมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับ 3 ขึ้นไป ในปีการศึกษา 2566 คิดเป็นร้อยละ 91.88 และในปีการศึกษา 2565 คิดเป็นร้อยละ 82.01 ซึ่งมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษาไทยเพิ่มขึ้นจากปีการศึกษา 2565 คิดเป็นร้อยละ 9.87

ตารางที่ 1 ตารางแสดงร้อยละของนักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแต่ละรายวิชาในระดับ 3 ขึ้นไป ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2566

ระดับชั้น	รายวิชาพื้นฐาน								
	ภาษาไทย	คณิตศาสตร์	วิทยาศาสตร์	สังคมศึกษา	ประวัติศาสตร์	ภาษาอังกฤษ	สุขศึกษา	ศิลปะ	การงานอาชีพ
ป. 1	3	3	3	3	3	1	3	3	3
ป. 2	8	8	8	8	8	8	8	8	8
ป. 3	6	6	7	6	6	6	7	7	7
ป. 4	6	5	5	6	4	4	7	7	7
ป. 5	3	3	3	3	3	3	3	3	3
ป. 6	8	8	8	8	8	7	8	8	8
รวม	34	33	34	34	32	29	36	36	36
ร้อยละ	91.89	89.19	91.89	91.89	86.49	78.37	97.29	97.29	97.29
ร้อยละเฉลี่ยทั้ง 9 รายวิชา คิดเป็นร้อยละ 91.29									

ร้อยละของนักเรียนที่มีผลการประเมินการอ่าน คณิตวิเคราะห์ และเขียน ในระดับดีขึ้นไประดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2565 คิดเป็นร้อยละ 88.13 ปีการศึกษา 2566 คิดเป็นร้อยละ 92.31 ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปีการศึกษา 2565 คิดเป็นร้อยละ 4.18

ตารางที่ 2 ตารางแสดงร้อยละของนักเรียนที่มีผลการประเมินการอ่าน คณิตวิเคราะห์ และเขียน ในระดับดีขึ้นไประดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2566

ระดับชั้น	จำนวนนักเรียน	ผลการประเมิน				ระดับดีขึ้นไป	ร้อยละ
		ไม่ผ่าน	ผ่าน	ดี	ดีเยี่ยม		
ป. 1	10	-	2	1	7	8	80
ป. 2	5	-	-	1	4	5	100
ป. 3	6	-	1	2	3	5	83.33
ป. 4	2	-	-	1	1	2	100
ป. 5	8	-	-	2	6	8	100
ป. 6	8	-	-	3	5	8	100
รวม	39	-	3	10	26	36	92.31

2) มีผลการทดสอบ O-NET ในปีการศึกษา 2566 ในระดับโรงเรียนคิดเป็นร้อยละ 65.03 ในระดับ สพฐ. คิดเป็นร้อยละ 56.20 และในระดับประเทศคิดเป็นร้อยละ 57.30 โดยมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าระดับประเทศ

ตารางที่ 3 ตารางแสดงผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2566

รายวิชา	คะแนนเฉลี่ย		
	ระดับโรงเรียน	ระดับ สพฐ.	ระดับประเทศ
ภาษาไทย	65.03	56.20	57.30
คณิตศาสตร์	30.30	28.70	29.96
วิทยาศาสตร์	49.38	39.69	40.75
ภาษาอังกฤษ	38.67	33.65	37.32

3) ผลการทดสอบ NT ในปีการศึกษา 2566 ในระดับประเทศร้อยละ 62.58 อยู่ในกลุ่มคุณภาพระดับดี

ตารางที่ 4 ตารางแสดงผลการทดสอบ NT ในปีการศึกษา 2566

ความสามารถ	คะแนนเฉลี่ย			ระดับคุณภาพ
	25๖4	2565	2566	
ความสามารถด้านภาษา (ภาษาไทย)	59.75	45.58	62.58	อยู่ในระดับดี
ความสามารถด้านคำนวณ (คณิตศาสตร์)	59.00	38.83	52.97	อยู่ในระดับดี

4) ผลการประเมินความสามารถด้านการอ่านของผู้เรียน (RT) คะแนนเฉลี่ยระดับประเทศคิดเป็นร้อยละ 79.00 โดยอยู่ในระดับคุณภาพดีมาก

ตารางที่ 5 ตารางแสดงผลการทดสอบ RT ในปีการศึกษา 2566

ความสามารถ	คะแนนเฉลี่ย			ระดับคุณภาพ
	2564	2565	2566	
การอ่านออกเสียง	69.95	77.38	90.00	ดีมาก
การอ่านรู้เรื่อง	72.79	77.19	78.06	ดีมาก
รวม 2 ด้าน	71.38	77.28	79.00	ดีมาก

ซึ่งอ้างอิงจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และผลคะแนนการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินิยมพื้นฐาน (O-NET) ผลการประเมินคุณภาพผู้เรียน (NT) และความสามารถด้านการอ่านของผู้เรียน (RT) พบว่าความสามารถด้านการอ่านของผู้เรียนในทุกระดับชั้นมีการเพิ่มขึ้นในทุกปีการศึกษา ซึ่งสามารถสรุปได้ว่านวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยด้วยนวัตกรรมแนวปฏิบัติอันเป็นเลิศกิจกรรมครอบครัวรักการอ่าน ของโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่พระราชราษฎร์สามัคคี) เป็นนวัตกรรมที่สามารถนำมาใช้พัฒนาการอ่าน การเขียนของผู้เรียนได้จริงในทุกระดับชั้น

5) ผลงานการประกวดแข่งขันระดับเขตพื้นที่การศึกษา

เด็กหญิงอรสา ปัตตะวงศ์ รางวัลระดับเหรียญเงิน กิจกรรมแข่งขันท่องอาขยานทำนองเสนาะ ระดับชั้น ป.4-6 งานศิลปหัตถกรรมนักเรียน ระดับเขตพื้นที่การศึกษา ครั้งที่ 71 ประจำปีการศึกษา 2566

รูปภาพที่ 13 เกียรติบัตรรางวัลระดับเหรียญเงิน การแข่งขันท่องอาขยานทำนองเสนาะ ป.4-6

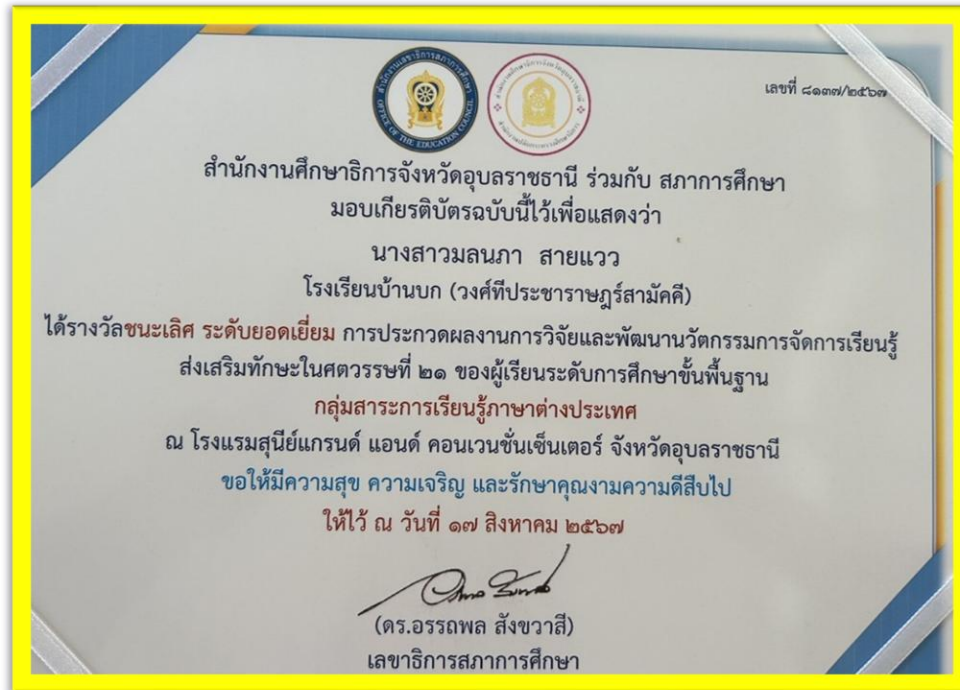
รูปภาพที่ 14 เกียรติบัตรจัดส่งแผนพัฒนาเพื่อยกระดับความสามารถด้านการอ่าน และการเขียน ระดับโรงเรียน

ด้านครูผู้สอน

1. รางวัลครูต้นแบบการจัดการเรียนรู้ Active Learning ประจำปีงบประมาณ 2567 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ระดับดี

2. รางชนะเลิศ ระดับยอดเยี่ยม ในการประกวดนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 ของครูนักวิจัย ในโครงการวิจัย รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. เกียรติบัตรครูภาษาไทยต้นแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยอย่างมีคุณภาพ ระดับ ดีมาก ประเภท ครูผู้สอน ป.1-3

4. เกียรติบัตรครูภาษาไทยต้นแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยอย่างมีคุณภาพ ระดับ ดีมาก ประเภท ครูผู้สอน ป.4-6

5. ครูภาษาไทยต้นแบบการส่งเสริมสมรรถนะการอ่านขั้นสูงสู่ความเป็นเลิศ ระดับ ดีเยี่ยม ประเภทครูผู้สอน ป.4-6

ด้านสถานศึกษา

สถานศึกษาได้รับคัดเลือกเป็นโรงเรียนต้นแบบการจัดการเรียนรู้ Active Learning ประจำปีงบประมาณ 2567

รางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 2 โรงเรียนต้นแบบการส่งเสริมการใช้สราหรณ์กรไทยเพื่อการเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศระดับ ดีมาก ประเภทสถานศึกษา ขนาดเล็ก

5. ปัจจัยความสำเร็จ

ในการดำเนินงาน การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้วยรูปแบบการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาด้วยหลักกัลยาณมิตร สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่ประชากรราษฎร์สามัคคี) 2) เพื่อส่งเสริมให้ครู และบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่ประชากรราษฎร์สามัคคี) มีแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายในศตวรรษที่ 21 3) เพื่อพัฒนากระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษาด้วยรูปแบบการนิเทศภายในด้วยหลักกัลยาณมิตรได้ด้วยกระบวนการดำเนินงานที่มีความเป็นระบบ ความร่วมมือของคณะครู บุคลากรของโรงเรียน และการร่วมมืออย่างเข้มแข็งของผู้ปกครอง และชุมชน นอกจากนี้ยังได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้นการจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ เนื้อหาของกิจกรรม จะจัดให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียนของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิด ความการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งผู้สอนและผู้เรียนร่วมเรียนรู้ไปพร้อม กันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการต่าง ๆ และการฟังเสียงและความคิดเห็นของผู้ปกครอง และการร่วมมือกันของชุมชนไม่ว่า จะเป็นชุมชนโดยรอบ และชุมชนแห่งการเรียนรู้ และเครือข่ายที่ให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ ดังนั้นครูจะต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทจากการเป็น ผู้นำ ผู้ถ่ายทอดความรู้เป็นเพียงผู้ช่วยเหลือส่งเสริมสนับสนุน กระตุ้นให้ ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้จากสื่อ และแหล่ง การเรียนรู้ต่าง ๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียนเพื่อที่จะได้นำความรู้ ที่ได้รับไปเผยแพร่ให้แก่ชุมชนและ บุคคลอื่นต่อไปได้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยให้เกิดการพัฒนาตนเอง และอุปนิสัยในการพัฒนาตนเองสม่ำเสมอด้วยกิจกรรมครอบครัวรักการอ่าน ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้ ความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ เป็นอย่างมาก ทั้งภาครัฐ และภาคีเครือข่ายทำให้สามารถดำเนินงานได้ประสบ ผลสำเร็จ และมีประสิทธิภาพมีพัฒนาการและผลงานที่มีความต่อเนื่องตลอดมา การสนับสนุนตั้งแต่ปี 2564 จนถึงปัจจุบัน ได้แก่

1. การได้รับการสนับสนุน ติดตาม ตรวจสอบ การดำเนินงาน ของโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่ ประชากรราษฎร์สามัคคี) จากทุกภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้อง ทำให้บุคลากรภายในโรงเรียน มีกำลังใจในการ ดำเนินงานมากยิ่งขึ้น

2. การให้การสนับสนุน อบรม พัฒนาและจัดสรรงบประมาณจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๑ ที่ช่วยเหลือให้ คำแนะนำ ทำให้ผู้จัดทำมีทักษะ ประสพการณ์และแนวทางการทำงานที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3. การได้รับการสนับสนุนด้านวิทยากรการฝึกอบรม ซึ่งจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองไข่นก และครูแตร จากสถานีตำรวจภูธรม่วงสามสิบ ที่สนับสนุนด้านวิทยากรในการอบรมให้ความรู้แก่นักเรียนโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่ประชากรราษฎร์สามัคคี)

4. นางภัทรนันท์ ชันทีท้าว ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่ประชากรราษฎร์สามัคคี) คณะกรรมการศึกษา ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานีตำรวจภูธรม่วงสามสิบ และคณะครู ที่ให้ความเห็นชอบ นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติโดยแต่งตั้งผู้รับผิดชอบและคณะทำงาน อีกทั้งยังสนับสนุนงบประมาณในการปฏิบัติงาน

5. นักเรียนร่วมกันดำเนินกิจกรรมตามความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ มีแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม และมีความสามารถในการแก้ไขสถานการณ์ เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายต่อไป

6. มีกระบวนการติดตาม ประเมินผล วิเคราะห์และอภิปรายผล การนำข้อมูลที่ได้ จากการประเมินการดำเนินโครงการกิจกรรม ครอบครัวรักการอ่านต่อต้านยาเสพติด ร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครูและนักเรียน เพื่อแลกเปลี่ยนประสพการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีแนวความคิดที่ กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

6. บทเรียนที่ได้รับ

จากการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้วยรูปแบบการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาด้วยหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนบ้านบก (วงศ์ที่ประชากรราษฎร์สามัคคี)

1. ส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินงานของระบบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาร่วมกันกำหนดมาตรฐานการศึกษา ค่าเป้าหมายโดยใช้ข้อมูลสารสนเทศ และเป็นผู้มีส่วนร่วมในการ ประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา หรือ ติดตาม ตรวจสอบ ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและ รวบรวมข้อมูลจากการประเมินเพื่อใช้เป็นสารสนเทศในการจัดทำรายงานประจำปีของสถานศึกษา (SAR) และนำ ข้อมูลสารสนเทศ ทั้งผลการประเมิน จุดเด่น จุดด้อย จุดที่ควรพัฒนา ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ไปใช้ในการปรับปรุง การดำเนินงานของตนเองในปีต่อไป จะทำให้เกิดกระบวนการทำงานตามรูปแบบการนิเทศด้วยหลักกัลยาณมิตรธรรม 7

2. ครูมีความตระหนักในบทบาทหน้าที่ และทัศนคติที่ถูกต้องต่อการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษาและมีการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่การปฏิบัติงาน ส่งผลให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงานประกัน คุณภาพตามแนวทางที่สถานศึกษากำหนด

ข้อเสนอแนะ

สถานศึกษาต้องอบรมความรู้ ข้อเท็จจริงของเนื้อหาและสภาพปัจจุบัน ทำให้เป็นระบบ ต้องมีการจัดการความรู้เพื่อรวบรวมนำมาเผยแพร่แก่ผู้ที่สนใจสามารถนำความรู้นั้นไปปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมและชุมชนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการนำผลงานไปใช้ประโยชน์ด้านต่างๆ แบ่งเป็น ๓ หลัก ประกอบไปด้วย ประโยชน์ด้านนโยบายและแผนประโยชน์ด้านสาธารณะและประโยชน์เชิงวิชาการ

การเผยแพร่/การได้รับการยอมรับ/รางวัลที่ได้ การได้รับการยอมรับ/รางวัลที่ได้

1. มีผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสี่ ได้รับการรับรองมาตรฐานและมีระดับคุณภาพดี มากได้รับการยอมรับจากสถานศึกษาอื่นในสังกัด ให้เป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างด้านการประกันคุณภาพ การศึกษา รวมทั้งสามารถบริหารจัดการสถานศึกษาได้คุณภาพตามเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนด

2. ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาในระดับ โรงเรียน และระดับกลุ่ม

แนวทางการเผยแพร่แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศให้กับหน่วยงานอื่น

1. จัดทำรูปเล่มวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้วยรูปแบบการ นิเทศภายในเพื่อพัฒนาด้วยหลักกัลยาณมิตรธรรม 7

2. เผยแพร่วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) แก่คณะครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนและ หน่วยงานอื่น ๆ